

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Α. ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ, ΑΛΕΞ. ΚΙΝΑΝΗΣ,
Κ. ΝΥΜΦΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΤ. ΠΙΛΛΑΣ, ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ,
ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ, ΝΙΚΟΣ ΔΥΜΙΩΤΗΣ, Μ. ΙΑΝΕΛΛΙ, Γ.
ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ, ΤΑΚΗΣ ΦΥ-
ΛΑΚΤΟΥ, ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ, ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ, ΜΑΡΙΑ
ΠΑΤΤΙΧΗ, Θ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

362

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900

Για τους Συνδρομητές Έλλάδας:
Παρακαλώ να πληρώνεται ή συνδρομή στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμού 080/51260530
στό όνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αίτιολογία: Συνδρομή περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» έτος ...
και να μās στέλλεται ή απόδειξη για τὰ βιβλία μας.

Έτήσια συνδρομή	Κε4.00
Έτήσια συνδρομή διά βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	Κε5.00
Έτήσια συνδρομή Έλλάδος	\$20 (δολλάρια)
Έτήσια συνδρομή έξωτερικού	\$20 (δολλάρια)
Τιμή τεύχους	Κε1.00

Τὰ χειρόγραφα δέν επιστρέφονται. Κλισέ και φωτογραφίες επιστρέφονται.
Ανάτυπα πληρώνονται στον τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κύπρος Χρυσάνθης: Στην άποικία του φεγγαριού	1
Άνδρέας Χατζηθωμάς: Το μαύρο σημάδι στο μέτωπο του Φετή	4
Άλξ. Κινάνης: Οί πορευόμενοι	7
Κ. Νυμφόπουλος: Ο Πενταδάκτυλος	8
Άντ. Πιλλάς: Οί ποιητές του περιθωρίου — Σε φλύαρο ποιητή	9
Φοίβος Σταυρίδης: Ψευδώνυμα κείμενα του Ν. Κυριαζή	11
Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου: Στη μάνα	14
Νίκος Δυμιώτης: Η Τηλλυρία	14
Μ. Iannelli (μετ. Γ. Χατζηκωστής): Άναπολώντας στην Κύπρο	15
Ρούλα Ίωαννίδου-Σταύρου: Επimύθια	16
Νίκος Δημιώτης: Κοριτσάκι	17
Τάκης Φυλακτού: Δυό μινιατούρες	18
Άντ. Πιλλάς: Στόν Κύπρο Χρυσάνθη	20

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ — Κ. Χρυσάνθη: «Μπαίνοντας στην 31ην χρονία μας — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Φ. Σταυρίδη: «Πασχ. Κιτρομηλίδης «Κοινωνικές σχέσεις και νοοτροπίες στην Κύπρο του 18ου αιώνα» — Ίάκ. Κυθρεώτης: Μιχ. Μαραθεύτης «Στής ζωής τὰ τραμπολίσματα» — Παύλου Παρασκευά: «Κ. Χρυσάνθης «Τὰ τραγούδια τής Τριανταφυλλένης» — Μαρίας Πατίτση: Παν. Χατζηγάκη «Προσβάσεις» — Κ. Χρυσάνθη: Άνδρ. Φυλακτού: «Ο άρχαιοελληνικός μύθος στό Λυρικό Βίο» Γ. Κιτρομηλίδη «Μορφές τής Κυπριακής Παιδικής Λογοτεχνίας» — Θ. Παπαθανασόπουλου: «Σάσας Μόσχου — Σαχορράφου «Ιστορία του Έλληνικού Φεμινιστικού Κινήματος — ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ — Κ. Χρυσάνθη και Κ. Κύρη «Πώς Συζητείται...». — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΛΑ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ 1991

ΑΡ. 362

ΣΤΗΝ ΑΠΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΟΛΟΚΛΗΡΗ

Αὔριο θὰ γράψω τ' ὄνομά μου στὶς ματιὲς περαστικῶν
καὶ θὰ καλημερίσω τ' ἀνοιχτὰ παράθυρα
τὰ καταδεκτικὰ
τὶς πόρτες πὸν ὑποδέχονται ἀνοιχτὲς τοὺς πληθυσμοὺς
αὐτὸ τ' ὠραῖο κορίτσι πὸν κοιτάζει χαμογελαστὰ
τὰ βήματά του

(δὲν ξέρω ποιοὶ χαροῦμενοι συλλογισμοὶ ἀνεμίζουν στὸ κεφάλι του
δὲν τὸ ζηλεύω, τὸ ἀγαπῶ στὴν εὐτυχία του)
μιὰ μέρα ὀλόκληρη θὰ μείνω μὲς στοὺς στίχους τῶν ἀνθρώπων
ἀπλὸς, φιλόφρονας κι ἀγαπητὸς.

ΩΡΕΣ ΚΑΤΑΚΟΠΕΣ

Ὡρες κατάκοπες, ἀντιγραφές
χωρὶς ἀνάταση,
μὲ δρομολόγια τραίνων,
τὴν καθημερινὴ ἔφημερίδα,
μὲ πρόσωπα γνωστὰ ὡς τὸ βάθος
ἀπ' τὰ μαθητικὰ θρανία,
ἀφήστε νὰ περάσουμε
λίγες καινούργιες μέρες.

Η ΟΜΟΡΦΗ ΜΕΡΑ...

Η όμορφη μέρα θά μπορούσε νά διαρκέσει
 μές στο ήμερολόγιο τῆς ψυχῆς
 ἄν ἔχεις καθαρό ἔνδυμα καί στήν ὑποδοχή
 δυό χέρια ἀγάπης κι ἓνα καλωσόρισμα
 γεμάτο μέλι.

Εἰσέρχεται ὕστερα ὡς νυμφίος μές στήν ἀνάμνηση.
 Ὅταν τὸ θέλει ἡ περίσταση κι ἡ σύμπτωση
 ἀνοίγει τὰ φτερά της μές στο χῶρο σου
 γίνεται νέα πρωϊά
 καινούργιος οὐρανὸς γιὰ τὰ πετάγματα
 ἰσαγγελων χαρταετῶν τῶν εἴκοσι Μαΐων.

ΟΙ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΙ

Οἱ ἀστερισμοὶ τῶν εὐκολων καιρῶν παρήλθαν
 λάμψη ἀμυδρὴ στο παρελθόν.

Ὅφείλεις τώρα νά κρατᾶς φορτίο τις σκέψεις σου
 νά περπατᾶς μὲ προσοχὴ στὰ πεζοδρόμια
 νᾶχεις κλειστὸ τὸ ἄλλοτε ἀντρεῖο πονκάμισό σου
 τὸν λόγο νά μετροῦς στή ζυγαριά,
 ἀλλιῶς σέ παίρνει ὁ ἄνεμος
 καί σέ χτυπάει στήν ἄπονη γωνία τοῦ δρόμου.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Οἱ ξεχασμένες προοπτικὲς μὲ βλέπουν
 μ' ἓνα ματάκι μόλις δακρυσμένο.

Τὴν ἀξιοπρέπειά τους νοιώθω καί βαθιὰ τὴν ἐκτιμῶ.

Ὡστόσο συλλογίζομαι πόσο πικρὴ εἶναι ἡ πίκρα
 τῶν λυπημένων οὐρανῶν χωρὶς βροχή.

Καί προτιμῶ τὰ ξεχασμένα γράμματά μας στο συρτάρι
 μὲ τ' ἄλλα ἐνθύμια μιᾶς νιότης θαλερῆς.

ΣΤΙΣ ΕΝΔΟΞΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

Στις ένδοξες ημέρες τῆς ζωῆς μου δὲν λησμόνησα
 τὴν ὑψηλὴ καταγωγὴ μου
 πρωτέλληνας καὶ πρωτορθόδοξος.
 Αὐτὲς περνῶ μὲς στὰ κατάστιχα τοῦ βίου μου
 μὲ κόκκινο μελάνι.
 Ὅταν μετρῶ τὸ βάρος τους μ' ἐκπλήττει
 τὸ μέγα θαῦμα τους.
 Μὴ μὲ φωτογραφίζετε μὲ τίς γυμνές μου ἡμέρες.
 Ἡ καθημερινότητα μυρίζει λάδι καὶ ψωμί.
 Τὰ σέβομαι πού τ'άπλασε ὁ Θεός. Ὡστόσο
 ἐπικαλοῦμαι τῆς ψυχῆς τὸ ἀνάστημα
 στὶς ένδοξές μου ἡμέρες.

ΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Ἄνοιξε ἡ μέρα τὰ φτερά της
 καὶ ἔγινε τραγοῦδι.
 Πῆρα τὴ μυρωδιά της καὶ ξεκίνησα
 μὲ φόρα ἀγγελικὴ.
 Στὸ σταυροδρόμι βροῆκα
 τὴν πρώτη καλημέρα.
 Ὅστερα χύθηκα στὸν ἄνεμο
 μέσα στὸ φῶς καὶ τὴν πλημμύρα τοῦ ἤχου
 καὶ ἔγινα μέρα δευτέρα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΣΗΜΑΔΙ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟ ΤΟΥ ΦΕΤΗ

Εκείνο το απόγευμα του 1967 στα φυλάκια του Αγίου Κασσιανού, βρήκε το Σπύρο, πίσω από τους αμμόσακους να σημαδεύει το Φετή. Έκλεισε το ένα μάτι. Σταθεροποίησε το τουφέκι γερά στον ώμο του. Δεν έπρεπε ν' αστοχήσει. Η νοητή γραμμή τ' ανοιχτού ματιού διέσχισε το κλείστρο, την ακίδα, το μέτωπο του Τούρκου και έφτασε μέχρι τα χρόνια εκείνα που ήταν μαθητής του Δημοτικού Σχολείου.

Πέρασε μες από τη θύμηση εκείνη η φοβερή μορφή του Φετή με το τεράστιο σώμα, το μπιμπικιασμένο γεμάτο τρίχες πρόσωπο κι εκείνο το μειδίαμα του παρναϊκού. Θυμήθηκε πώς φώλιασε ο φόβος και ο τρόμος μέσα του, πως ξυπνούσε τα βράδια από την εφιαλτική μορφή του Φετή που τον άρπαξε από το λαιμό και του κτυπούσε το κεφάλι στον τοίχο μέχρι που το αίμα έβαψε τον τοίχο.

Ήξερε το Φετή καλά. Ήξερε την ιστορία του. Έζησε ανάμεσα στα χέρια του μια φοβερή δοκιμασία.

Ο Φετής ήταν επτά χρονών όταν έπεσε από την ταράτσα του διώροφου αρχοντικού που κατοικούσε η πλούσια οικογένειά του. Έκτοτε το μυαλό του σταμάτησε να αναπτύσσεται. Μόνο το σώμα μεγάλωνε και η δύναμη των χεριών του. Παράλληλα εκείνα τα χρόνια μεγάλωνε το μίσος των Τούρκων για τους Έλληνες. Έλληνες και Τούρκοι ζούσαν στην ίδια γειτονιά. Τους χώριζε ένας μόνο τοίχος και μια μεγάλη αμφιβολία για το αύριο.

Πρώτος χρόνος της Ανεξαρτησίας. Παντού ελλοχεύει η δυσπιστία. Οι υποψίες μεγαλώνουν. Κουφοβράζει η σύγκρουση. Έλληνες και Τούρκοι κοιτάζονται λοξά.

Ο Φετής άκουγε τις κατηγορίες που διατύπωναν ο πατέρας και ο αδελφός του εναντίον των Ελλήνων, ένιωθε το μίσος που φώλιαζε μέσα τους σαν βδέλλα. Παρακολουθούσε την πορεία της συνωμοσίας χωρίς να πολυκαταλαβαίνει. Απλώς το δηλητήριο απλωνόταν σ' όλο του το σώμα. Κάλυψε και την ψυχή του. Θέλησε να χύσει το δηλητήριο του στις φλέβες των Ελλήνων. Παραμόνευε καθημερινά. Ψάχνει την ευκαιρία να εκδικηθεί την κατάντιά του, να δικαιώσει τις επιθυμίες του πατέρα του.

Έβλεπε το Σπύρο μαζί με άλλους συμμαθητές του να περνούν καθημερινά από το σπίτι του για το σχολείο και προετοίμαζε την επίθεσή του.

Εκείνο το πρωί ένα τσούρμο παιδιά ξεκίνησαν για το σχολείο. Πέρασαν τη Θησέως, έστριψαν στην Αντιγόνου με προορισμό το σχολείο τους. Ανέμελα διηγόντουσαν την ψεινή ταινία που είδαν στην τηλεόραση με πρωταγωνιστή το Ρόι Ρότζερς.

Άλλοι έλεγαν προγνωστικά για τον απογευματινό ποδοσφαιρικό αγώνα κι άλλοι μεθόδευαν πώς θα ξεγελάσουν το κύριο Σταύρο, τον «Φαλάκρα»

όπως ήταν το παρατσούκλι του δασκάλου τους, και πώς θα γλυτώσουν την τιμωρία για τις ασκήσεις που δεν είχαν λύσει.

Ο Σπύρος με τα μεγάλα αυτιά του άκουγε τις περιγραφές, τα σχόλια και τις πονηριές των φίλων του ακολουθώντας τρία-τέσσερα βήματα πίσω από την ομάδα. Η μανία του ήταν το ποδόσφαιρο. Στα πόδια του είχε ένα άδειο μεταλλικό κουτόγαλα και το κλωτσούσε. Είχε βάλει σκοπό να το μεταφέρει μέχρι την είσοδο του σχολείου. Θα τα κατάφερε αν δεν διάκοπτε την προσπάθειά του η επόμενη στιγμή που άλλαξε ολόκληρο το σκηνικό.

Η πόρτα του σπιτιού του Φετή άνοιξε. Ένα τερατώδες κεφάλι και ένα γιγάντιο σώμα βρέθηκε ανάμεσα στην ομάδα των μαθητών. Στάθηκε για λίγο ακίνητος. Άνοιξε τα τεράστια τριχωτά χέρια του και τα κόκκινα μάτια έπεσαν πάνω στο μικροσκοπικό Σπύρο με τα μεγάλα αυτιά.

Ο Σπύρος πάγωσε. Απολιθωμένος, έμεινε να κοιτά απορημένος. Σε λίγα δευτερόλεπτα ένιωσε δυο τανάλιες να του αρπάζουν το λαιμό και να χάνεται το έδαφος από τα πόδια του. Το τενεκεδένιο κουτί κύλησε μέχρι το καλτερίμι και σταμάτησε.

Τα μικρά χέρια γαντζώθηκαν στους τριχωτούς καρπούς των χεριών του Φετή, το μικρό κορμάκι ταλαντεύτηκε και μεταφέρθηκε γύρω-γύρω όπως μεταφέρεται ένα αντικείμενο από ένα τεράστιο γερανό.

Ο κόσμος στριφογύριζε. Τα χέρια του Φετή άρχισαν να σφίγγουν περισσότερο. Μετά να κτυπούν το κεφάλι του Σπύρου στο γύψινο τοίχο. Σκοτάδι απλώθηκε στα μάτια του. Τα πάντα έσβησαν. Η καρδιά κτυπούσε δυνατά.

Αυτά θυμήθηκε ο Σπύρος. Ίδρωτας περιέλουσε το πρόσωπό του.

Πέρασαν από τότε επτά χρόνια.

Μέρα με τη μέρα το μίσος ανάμιχτο με το φόβο δεν έλεγε να εγκαταλείψει την νεανική ψυχή του. Η ζωή του κινδύνεψε κι αν δεν έτρεχαν οι γείτονες ν' απαγκιστρώσουν το σώμα του από τα φριχτά χέρια του Φετή η μάνα του σίγουρα θα ντυνόταν στα μαύρα. Σαν από θαύμα σώθηκε ο Σπύρος.

Θυμάται τις μέρες που πέρασε στο νοσοκομείο με επιδέσμους και νυκτερινούς επιβάτες. Θυμάται την τρομακτική μορφή του Φετή να τον κυνηγά, να τον αρπάζει, να τον κτυπά στον τοίχο και το δωμάτιο του νοσοκομείου να βράζει κόκκινο από τις παραισθήσεις.

Η πληγή στο κεφάλι έκλεισε με τον καιρό.

Η πληγή στην ψυχή και στο νου δεν έκλειναν. Το μίσος για το Φετή μεγάλωνε χρόνο με το χρόνο.

Εκείνο το απόγευμα του 1967 η μοίρα τόφερε ο Φετής και ο Σπύρος να βρεθούν αντιμέτωποι. Ο Φετής να κρατά όπλο και ολόρθος πάνω στο οδόφραγμα που είχαν στήσει οι ομοαίματόι του να πυροβολεί αδιάκριτα ενάντια στις ελληνικές θέσεις αντιπαρατάξης. Το σαρδόνειο γέλιο έφτανε μέχρι τα μεγάλα αυτιά του Σπύρου.

Η απαίσια μορφή του ξεχώριζε στον ορίζοντα. Πυροβολούσε και χαχάνιζε.

Η μνήμη άρχισε πάλι να αιμορραγεί. Ο Σπύρος ένιωσε το παλιό τραύμα να τον πονεί. Το ιδρωμένο χέρι έσφιξε ακόμη πιο δυνατά το όπλο. Πήρε την απόφαση. Ήταν η ευκαιρία να σβήσει το παρελθόν που τον βασάνιζε νύκτα μέρα. Μια ξεχωριστή ηθική σημάδευε το μέλλον του προστάζοντάς τον να παίξει το ρόλο του εκδικητή.

Η φύση δεν μπορούσε να δαμαστεί.

Ο κόσμος του υποσυνείδητου επιζητούσε διέξοδο. Αυτή η διέξοδος ήταν η κάννη του όπλου. Φωτιά ηδονική, φρικτή χαρά, θερμιά ακτίνα που κλονίζει τις ψυχικές ιδιότητες του ανθρώπου. Ανάγκη εσωτερική, αιχμάλωτη μέσα στην άεναη ροή του χρόνου.

Θέλησε να σταματήσει αυτή τη ροή. Να σταματήσει τη φυλλορροή των μαύρων ημερών, το αντικατόπτρισμα της φρικτής εικόνας.

Η δίψα για εκδίκηση τον μεθούσε όπως μεθά άλλους το κρασί ή η δόξα. Γι' αυτόν ήταν υπόθεση προσωπική. Δεν ήταν πρόφαση. Ήταν η πρόκληση. Δεν υπήρχε άλλος δρόμος.

Ένιωσε στα χείλη την πίκρα που αφήνει η γεύση του αίματος.

Οι αισθήσεις καταδίκασαν τον Φέτη σε θάνατο. Επέμεναν για το θάνατό του, την εξαφάνισή του. Το φόντο του θανάτου φάνηκε πίσω από τη μορφή του κτήνους. Η απόσταση από το θάνατο ολοένα και λιγότευε. Η στιγμή ήταν εκεί, μοναδική. Η ζωή των 17 χρόνων του Σπύρου χώρεσε ολάκερη μέσα σ' εκείνη τη στιγμή.

Δεν έπρεπε να λαθέψει, δεν έπρεπε να επιτρέψει στο πεπρωμένο να του ξεφύγει.

Ο ώμος του τραντάχτηκε. Ένας ξερός κρότος ακούστηκε και μια μαύρη τρύπα φάνηκε στο μετωπο του Φετή.

Μέσα από την τρύπα αυτή ξεχύθηκαν οι φόβοι και οι πόνοι του Σπύρου. Ξεχύθηκε το φοβερό παρελθόν.

Το σούρουπο άγγιξε τους αμμόσακους, γαλήνιο σαν τη λήθη και πικρό σαν δάφνη.

Ο Φετής σταμάτησε να γελά. Έμεινε για λίγο ακίνητος, τα χέρια του παρέλυσαν και το τεράστιο σώμα έπεσε πάνω στους αμμόσακους σηκώνοντας νέφος τη σκόνη.

Μιά σκόνη που ακόμη να διαλυθεί ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους της Κύπρου. Μια σκόνη που δεν αφήνει τα βλέμματα να διαπεράσουν τη γραμμή αντιπαράθεσης.

Τώρα ο Σπύρος θυμάται μονάχα εκείνο το μαύρο σημάδι στο μετώπο του Φετή.....

ΑΝΤΡΕΑΣ ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ

ΟΙ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΙ

Πορεύονται και γενιοφόροι δασύτριχοι,
φλάμπουρα, ανδρείκελα, προπορεύονται
χλωμοί κι' αδύνατοι που ξαφνικά
απειλούν και φοβερίζουν τα πλήθη
με κάποιες κραυγές, κάποια
κατανοητά, ανόητα λόγια.

Κάποιοι δοτοί ιδρώνουν από το φόβο
των αδύνατων. Κάποιοι σοφοί ρητορεύουν
στο σκοτάδι ενώ στο φως
διδάσκουν ανεγκέφαλοι που δίνουν
μηνύματα με τα δάκτυλα ή τους
γρόνθους, γεμίζοντας
κούφια κεφάλια.

Πορεύονται κι' ακούονται κραυγές
και γδούποι που συγκινούν με
την αρρυθμία και την ανυπαρξία.
Τα κούφια κεφάλια γεμίζουν από
μουγκρίσματα και αφρό ενώ τα πεινασμένα
στομάχια θα γεμίσουν με το πέρασμα
του χρόνου ψύχουλα των
λιτοδίαιτων, των παλληκαράδων, των
μπροστάρηδων.

Οι φασίστες διαλέγονται, οι αντιφασίστες
δικτατορεύουν, οι δημοκράτες μονολογούν,
οι σωβινιστές ταξιδεύουν
και οι διεθνιστές οικουρούν.

Πορεύονται για να πορεύονται
κι' ο δρόμος μικραίνει. Κάπου ξαποσταίνουν
για να θάψουν το Θεό και τις
πατρίδες και σταυροκοπιούνται για
να δοξάσουν το διάβολο.
Κατάκοποι και ιδρωμένοι διψούν
να δουλέψουν. Χορτάτοι και ακαμάτηδες
θέλουν να ξεκουραστούν κι' όλο πορεύονται
και κραυγάζουν.

Πορεύονται και δεν ξέρουν τι θέλουν
και απειλούν γιατί φοβούνται.
Χωμένοι στη λάσπη βαρέθηκαν τους

ανθρώπους και προτιμούν για
παρέα τα ζώα, που γνωρίζουν να
πειθαρχούν και να σέβονται.

Πορεύονται και ζητούν να ξαποστάσουν
χωρίς να έχουν κουραστεί κι' όταν
είναι ιδρωμένοι ζητούν
να σκάψουν τα διάτρυτα τείχη
που έχουν στήσει κάποιοι άλλοι
μπροστά τους.

ΑΛΕΞ. ΚΙΝΑΝΗΣ

Ο ΠΕΝΤΑΔΑΧΤΥΛΟΣ

Βρουχιέται ο Πενταδάχτυλος
τη χαίτη του ορθώνει
ψηλά στο σκλάβον ουρανό.
Λόγια καυτά γροικιούνται:
Δέηση στο θεό της λευτεριάς.
Κατάρα στον Αττίλα.

Και κάτω κει η Αμμόχωστο,
νύμφη όμορφη που κείται
νεκρή - θαρρείς κοιμήθηκε -
κι ανάσταση προσμένει.

Κουράγιο Πενταδάχτυλε
και σεις παιδιά της Κύπρος.
Φυσάει αγέρι Λευτεριάς
παντού στη γης· δρολάπι
που σπάει κάστρα μες στο διάβα του
της αδικίας του τρόμου.

Κι οι σκλαβωμένοι: Ζωντανοί
και νεκροί αναγαλλιάζουν
ακούγοντας το μήνυμα
που στέλνουν οι αιώνες
μέσα από αίματα, καπνούς,
βροντές κι αστροπελέκια.
Τι είναι νόμος των θεών
της Λευτεριάς ο Νόμος.

ΚΩΣΤΑΣ ΝΥΜΦΟΠΟΥΛΟΣ

ἄπό το σερβάντους, εὐρύτατα καὶ οἰκίο
 σὰ μὰ φραγνέ ἀτά σεχίδα διαβασμένη
 τὴν ὅσα ὑποσχόμενη εἰς θητεία
 καὶ τὰ μενεζώνον ὄχα - σίχως καὶ βιβλία
 ἀπὸ instructors μελετηταίς λυτρωμένοι...

Ἐξ' Φλάντρο ΠΟΙΗΤῆ

Τῆ Μούσα ἀδ' διαρπὼς ἐπιμαχέισα
 ἔμωνευση γὰρ σε δίνει, γὰρ γὰρ ψάσχει
 ἢ ἱερὴ σε γύφα γὰρ ὄχα, παραμάχει

καὶ ὅτε καὶ τὴ χάρι γὰρ σε δίνει
 σὺ ὡς ἐπὶ πραγμάτων ν' ἀνεβαίνεις
 τὸ ὕψος, καὶ κῆδος - κῆδος γὰρ σπῶδίνεις...

Ἰάννος 1991

Ἰαννῆς Πιχλάς

ΨΕΥΔΩΝΥΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΝΕΟΚΛΗ Γ. ΚΥΡΙΑΖΗ

Συμπληρώνονται φέτος 35 χρόνια από το θάνατο του ιστοριοδίφη, λαογράφου και βιβλιογράφου Νεοκλή Γ. Κυριαζή (1878-1956) ο οποίος για αρκετά χρόνια υπήρξε η ψυχή του κυπριολογικού περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά* (1923-1937). Το ογκώδες ερευνητικό έργο του ευρίσκεται, κατά μεγάλο μέρος, δημοσιευμένο στο περιοδικό *Κυπριακά Χρονικά* και στις αυτοτελείς εκδόσεις που ο ίδιος εξέδωσε κατά τη διάρκεια της ζωής του.

Το 1982, η Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, τιμώντας την προσφορά του, αφιέρωσε στον Ν. Γ. Κυριαζή τον ΜΣτ' τόμο του Δελτίου της. Ο αφιερωματικός τόμος περιελάμβανε, ανάμεσα σε άλλες συνεργασίες, και βιβλιογραφία του τιμωμένου, από τον Μ. Γ. Μιχαηλίδη. Η βιβλιογραφία εκείνη είχε στηριχθεί στο μέχρι τότε διαθέσιμο υλικό και κυρίως στα *Κυπριακά Χρονικά* και στα βιβλία του Κυριαζή. Όμως, νεότερα στοιχεία που προέκυψαν, από τότε, επέβαλαν την ετοιμασία πληρέστερης βιβλιογραφίας του Ν. Γ. Κυριαζή, η οποία ετοιμάζεται από τον υποφαινόμενο και βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο ολοκλήρωσης.

Η πρόδρομη αυτή ανακοίνωση για άγνωστα δημοσιεύματά του Ν. Γ. Κυριαζή στηρίζεται σε πρόσθετες πληροφορίες που παρέχονται από χειρόγραφα τετράδια του συγγραφέα που είδαν το φως σχετικά πρόσφατα. Στα τετράδια αυτά ο Κυριαζής καταγράφει τα κείμενα παλαιότερων δημοσιευμάτων του και δίδει ενδείξεις, επαρκείς συνήθως, για τον εντοπισμό τους (π.χ. ψευδώνυμο που χρησιμοποιήθηκε, ημερομηνία και έντυπο όπου έγινε η δημοσίευση). Με την επαλήθευση των νέων στοιχείων φωτίζεται ακόμη μια συγγραφική πτυχή του του Ν. Γ. Κυριαζή, εκείνη του χρονογράφου και σχολιαστή της επιστημονικής ή κοινωνικής επικαιρότητας, που μας ήταν, ως τώρα, μόνον ενδεικτικά γνωστή.

Όλα τα δημοσιεύματα, που μας απασχολούν εδώ, προηγούνται χρονολογικά του κατεξοχήν ερευνητικού έργου του Κυριαζή, που κυρίως εντοπίζεται μεταξύ των ετών 1923-1952 (δηλ. από τη χρονιά έκδοσης του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά* ως την έκδοση του τελευταίου βιβλίου του, *Τα χωριά της Κύπρου*). Το καινούριο υλικό, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ανήκει σε ελαφρότερο ή πιο εφήμερο είδος συγγραφής και - στοιχείο που του προσδίδει ιδιαίτερο ενδιαφέρον - κρύβεται κάτω από διάφορα, λιγότερο ή περισσότερα διαφανή, ψευδώνυμα. Καλύπτει την περίοδο 1905-1917.

Τα περισσότερα από τα κείμενα δημοσιεύτηκαν στις εφημερίδες της Λάρνακας *Νέον Έθνος*, του Κλεόβουλου Μεσολογγίτη, και *Εφημερίδα του Λαού*, του Ευάγγελου Χατζηγιάννου· σημαντικά μικρότερος αριθμός δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Ελευθερία*, της Λευκωσίας, και ελάχιστα στην εφημερίδα *Ηχώ της Κύπρου*, του Μελέη Π. Νικολαΐδη, που εκδιδόταν τότε στη Λάρνακα.

Στο συνοπτικό κατάλογο που ακολουθεί σημειώνονται: το ψευδώνυμο, η εφημερίδα και η χρονιά ή περίοδος δημοσίευσης, και τέλος η συχνότητα χρήσης του ψευδωνύμου:

1. *Κυρία Ζ*: εφ. *Νέον Έθνος*, 1905 (τρεις φορές).
2. *ΝΕ-ΚΥ...Σ*: εφ. *Νέον Έθνος*, 1905 (μια φορά).
3. *Νίκας*: α) εφ. *Νέον Έθνος* 1905-1907, 1914 (διάφορα κείμενα).
β) εφ. *Νέον Έθνος*, 1912-1915 (τακτική εβδομαδιαία στήλη με τίτλο «Εξ ακοής και οράσεως»)
γ) *Εφημερίς του Λαού*, 1907-1909 (διάφορα κείμενα).
δ) *Εφημερίς του Λαού*, 1908-1909 (τακτική στήλη με τίτλο «Επιστημονική Επιθεώρησις».)
ε) εφ. *Ελευθερία*, 1907, 1910. (λίγες φορές)
στ) *Ημερολόγιον «Ραγιά»*, 1911 (μια φορά).
ζ) εφ. *Ηχώ της Κύπρου*, 1915 (μια φορά).
4. *Χορευτής*: *Εφημερίς του Λαού*, 1907 (μια φορά).
5. *Κανείς ανάποδος*: *Εφημερίς του Λαού*, 1907 (μια φορά).
6. *ΝέΚις*: *Εφημερίς του Λαού*, 1907 (μια φορά).
7. *Άχρους*: *Εφημερίς του Λαού*, 1907 (μια φορά).
8. *Υποψήφιος Σύμβουλος*: *Εφημερίς του Λαού*, 1907 (μια φορά).
9. *Αποκλεισμένος*: *Εφημερίς του Λαού*, 1907 (μια φορά).
10. *Κικής*: εφ. *Νέον Έθνος*, 1908 (δυο φορές).
11. *Ν.Κ.*: α) *Εφημερίς του Λαού*, 1908 (μια φορά).
β) εφ. *Ελευθερία*, 1915 (σειρά άρθρων)
γ) περ. *Εκκλησιαστικός Κήρυξ*, 1917 (μελέτη σε έξι τεύχη).
12. *Μικρός Ιάπων*: *Εφημερίς του Λαού*, 1908 (μια φορά).
13. *Ο περίεργος*: *Εφημερίς του Λαού*, 1908 (μια φορά).
14. *Αλκυών*: *Εφημερίς του Λαού*, 1908 (μια φορά).

Από τον πιο πάνω κατάλογο καταφαίνεται ότι τα περισσότερα ψευδώνυμα του Κυριαζή είναι περιστασιακά και μονάχα το *Νίκας* παρουσιάζει μονιμότερη χρήση. Μερικά οδηγούν ασφαλώς στο ίδιο το όνομα του συγγραφέα (*Κυρία Ζ*, *ΝΕ-ΚΥ...Σ*, *ΝέΚις*, όπως και τα αρχικά *Ν. Κ.*), ενώ άλλα απορρέουν από το θέμα του δημοσιευμάτος (κυρίως στις περιπτώσεις χρονογραφημάτων).

Είναι επίσης ενδιαφέρον να επισημανθεί εδώ ότι, ανεξάρτητα από τα ψευδώνυμα κείμενά του, ο Ν. Γ. Κυριαζής δημοσιεύει κατά την ίδια περίοδο και επώνυμα κείμενα, συχνά όμοιου είδους, έτσι ώστε να μην είναι πάντοτε ευκρινή τα κριτήρια που οδήγησαν στην επιλογή προσυπογραφής με όνομα ή με ψευδώνυμο. Από το 1923 και σε όλα τα κατοπινά του δημοσιεύματα, τα οποία είναι πια αποκλειστικά κυπριολογικά, ο Ν. Γ. Κυριαζής εγκαταλείπει τη ψευδωνυμογραφία και δημοσιεύει πάντοτε με το πλήρες όνομά του.

Τα δημοσιεύματα που ανακοινώνονται σήμερα από εδώ (χρονογραφήματα, ευθυμογραφήματα, θρησκευτικά, επιστημονικά ή πολιτικά άρθρα, εξομολογητικά κείμενα, κ.ά.) φωτίζουν μιαν ακόμη πτυχή της πολύπλευρης προσωπικότητας του Νεοκλή Γ. Κυριαζή, αποκαλύπτοντας ένα εύστροφο και ευρύτατα ενημερωμένο πνεύμα, γεμάτο κατανόηση για τους συνανθρώπους του και για όλα τα πλάσματα της δημιουργίας.

Ένα δείγμα της ευθυμογραφικής φλέβας του Κυριαζή, για την οποία είχαμε ως τώρα προφορικές μονάχα μαρτυρίες, δίνεται παρακάτω. Πρόκειται για σύντομο σατιρικό κείμενο, που υπογράφεται με το ψευδώνυμο *Μικρός Ιάπων* και δημοσιεύτηκε στην *Εφημερίδα του Λαού* στις 9/22 Φεβρ. 1908.

ΔΙΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Υπήρξεν εποχή κατά την οποίαν υπήρξα και εγώ κάτι εις την πατρίδα μου, είχαν αξιώματα, είχαν ισχύν, αλλά φαίνεται ότι μου έλειπε το σπουδαιότερον, και δια τούτο έτυχε να ιδώ το έδαφος υπεκφεύγον υπό τους πόδας μου. Εν τούτοις εκρατήθην εις την θέσιν μου δια της μεθόδου του χορού, ιδικής μου όλως εφευρέσεως, δια την οποίαν και δέχομαι συγχαρητήρια. Ήσαν πράγματι εποχαί δεινά δι' εμέ, αλλά δύο τρεις χοροί δοθέντες εν τη οικία μου, ως δια μαγικής ράβδου μετέτρεψαν το δυσμενές φρόνημα των συμπολιτών μου, και απεμάκρυναν απ' εμού μερικά κακά φαντάσματα, τα οποία εφιάλτου δίκην ετάραττον τον ύπνον μου, την ησυχίαν μου, το εγώ.

Και έζησα δι' αρκετού χρόνου διάστημα ήσυχος και ευτυχής, κατά την ιδέαν μου, ότε μίαν καλήν πρωίαν χειμερινής όντως ημέρας, ηγέρθη λαίλαψ και ανεμοζάλη, εσχίσθη από άνωθεν έως κάτω το καταπέτασμα, όπερ εκάλυπτε την αληθή μου ισχύν, τα στοιχεία όλα συνώμοσαν εναντίον μου, και οι νεκροί μόνον δεν ηγέρθησαν δυστυχώς, εκ των μνημάτων, ως πάλαι ποτέ προ χρόνων συνέβη, ίνα με βοηθήσωσι.

Προ του σοβαρού δι' εμέ κινδύνου ευρεθείς απaráσκευος, ενεθυμήθην, τη επιφοιτήσει του Αγίου Πνεύματος, την παλαιάν, αλλά και επιτυχή μεθόδόν μου, και εσπευσμένως έσπευσα να θέσω εις ενέργειαν τα μεγάλα μέσα. Έστειλα αγγελιαφόρους κατά πάσας τας διευθύνσεις, ευρήκα σοβαρά προσχήματα προς συγκάλυψιν των σκοπών μου, και έτριβα τας χείρας εξ ευχαριστήσεως δια το κατόρθωμά μου καιτοι ο ζήλος μου εψυχράνθη πως, ακούσας παρά τινος προσώπου ότι ναι μεν ο σκοπός αγιάζει τα μέσα, αλλά.... Ο χορός ήγγιζεν εις την πλήρη επιτυχιάν του, αλλ' η λαίλαψ επιταθείσα παρέσυρε παν το πρόστυχον και το χειρίστον πάντων ανέτρεψε... τα σχέδια μου.

Και τώρα αποκλεισθείς έξω του νυμφώνος χορεύω μόνος, χορεύω εις τον ήχον του τυμπάνου, χορεύω με τον ήχον του άσματος, χορεύω με τον ήχον του σφυριού, έξυπνος αλλά και κοιμώμενος χορεύω, και ολοέν χορεύω, αλλ' όχι και με ευχαρίστησιν. Θα χορεύσω, αν θα έχω πρόσκλησιν, και εις τους κατά Μάρτιον χορούς, οίτινες θα γείνωσι προ των νηστειών της Τεσσαρακοστής, θα χορεύσω και κατόπιν, αλλά δεν θα χορεύσω μετ' ίσης ευχαριστήσεως όπως κατ' άλλην τινά εποχήν.

Και τώρα απερχόμενος να κοιμηθώ νήδυμον ύπνον εγκαταλείπω εις τους μη κοιμωμένους την μεθόδόν μου του χορού προς τελειοποίησιν.

Μικρός Ιάπων.

ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΓΗ
της Καλλιόπης Καραγεώργη

Μορφή βασιλικού,
γραμμή των ζωντανών
πάνω στο μέτωπο της γης,

ευωδιαστέ μου κλώνε,
θερμοκρασία της αγάπης υψηλή
σε κόρφους παρθενικούς
μυριάδων κοπελλούδων.

Στη Μάνα Γη
γαργαριστέ της μέρας ψίθυρε,
εκεί που σμίγουν
περικοκλάδες οι μορφές
π' ανάστησες.

Γλυκειά Μορφή,
που με το χάραγμα
αλλάζεις φύλλα και φτερά
και με τα ασημοπράσινα
πλοκάμια σου μας δένεις·

γραμμή του τέλειου,
όταν στο πρόσωπό σου
οι μόχθοι και οι ορμήνιες
συναντιούνται.

Μορφή βασιλικού
θερμή πληγή του σοβαρού
του λογισμού
στη σκάλα της ψυχής μας,

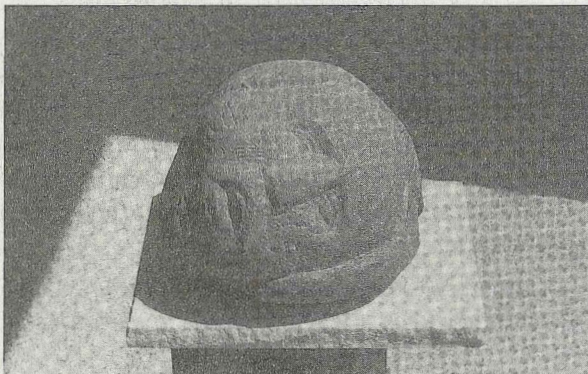
γραμμή νοητή του ορίζοντα,
εικόνα της εικόνας που ιστορεί
και κτίζει αδιάκοπα
ρυθμούς μεσημβρινούς

ανίστορο τραγούδι της ζωής μας
σκάλα ψυχής που ξεπερνά
τα μέτρα του ανθρώπου.

Στη Μάνα Γη
την ώρα της επίγνωσης
και της χαράς γυρνά,
μάρτυς ο λόγος που ιστορεί
τη μνήμη της γενιάς μου,

το «ευχαριστώ» που λάξευσες
ωραίο, αληθινό
στο χέλι της ζωής μας.

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Νίκος Δυμώτης: «Ἡ Τηλλυρία»

ΑΝΑΠΟΛΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

(Πεζοτραγουδο)

Ξέροντας πώς απ' τὰ νερά σου μιὰ μέρα στις άκτές σου βγήκε ἡ Ἄφροδίτη σ' αφρούς λευκούς περιλουσμένη, ὁ θεῖος Φοῖβος, μόλις φτασμένος στῆς ανατολῆς τὴν ἄκρη, τὸ πλατὺ χαμόγελό του δῶρο σοῦ κάνει, ὦ Κύπρο· κι ἀμέσως ἀπὸ φῶς ἀστραφτερὸ σὲ περιλούζει - απ' τ' Ἄποστόλου Ἄντρεα τ' ἀκρωτήρι ὡς τῆς Πάφου τοὺς σκοπέλους- γιὰ νὰ σὲ παραδώσει τέλος στῆς ἀδερφῆς του τῆς Σελήνης τὴν ἀγκάλη, πού τὸ πρόσωπό της πάντα θλίψη γεμάτο μοῦ ἐφάνη, τώρα πού οἱ βαριοὶ οἱ στεναγμοὶ απ' τὸν Πενταδάκτυλο¹ ἀντηχοῦνε καὶ τόσο τίς κορφές στὸ δασωμένο Τρόδος² πικραίνουν.

Ὁ ἕνας περίλυπος πονάει καὶ τ' ἄλλο στενάζει ἢ καταριέται γιατί, πιὸ πέρα απ' τοῦ Ἀττίλα τὴ Γραμμὴ³ πού τὴν καρδιά στα δυὸ σοῦ ἔχει κόψει, ὁ ἀνατολίτης Τούρκος, απ' τὴν Ἀμμόχωστο ὡς τὴ Μόρφου, πατάει τὴν ἄγια γῆ σου, ἑλληνικὴ καὶ στὴν ψυχῆ, ἀπὸ αἰῶνες, καὶ στὴ γλώσσα· κι ἄπληστος πάντα, ψεύδορκος ἀκόμα, ἄλυσοδένει ἐκείνους⁴ πού δέχτηκαν τὸ κάλεσμά του, τοῦ ψευδοπροστάτη, κι ἄμυαλα τὴ συμβίωσή⁵ παρατώντας, ἔγιναν σκλάβοι.

Κακία κι ἀφέλεια σὲ δυὸ κομμάτια σ' ἔχουν κόψει, κι εἶναι πολλὰ παιδιὰ σου πού στὸν βορρᾶ ὅπως καὶ στὸν νότο πρόσφυγες εἶναι στὴ δική τους τὴν πατρίδα. Κι αὐτὸ ὅποιος θᾶθελε ἔτσι νὰ μείνει, ἐχθρὸς σου εἶναι· γιατί ἄλλη εἶν' ἡ εὐχὴ πού μιὰ καρδιά πού σ' ἀγαπᾶ μπορεῖ γιὰ σὲ νὰ κάνει: στῶν ἠρώων σου τὸ αἷμα καὶ στα δάκρυα τῶν μητέρων καὶ συζύγων, καθόλου μὴν ἀργήσει τοῦ γυρισμοῦ ἢ μέρα στὶς πατρικὲς ἐστίες, στα καμπαναριὰ καὶ στα τεμένη.

Μὲ τὴν εὐχὴ αὐτὴ στὸ στήθος τὴ Λάρνακα ἄφησα⁶, ἔχοντας τὴν καρδιά δοσμένη στὴν Πάφο, στὸν Ἅγιο Μηνά, στὴ Λεμεσό, στὴ Λευκωσία, καὶ μὲ τὸν νοῦ στραμμένο στῆς Καρπασίας τοὺς νεκρούς, τῆς Μεσαριᾶς, τῆς Μόρφου, τῆς Κερύνειας καὶ τῆς Ἀμμοχώστου· καὶ μαζί σίγουρος πὼς μέσα μου θὰ κουβαλῶ, σ' ὅση ζωὴ μοῦ μένει, ὦ Κύπρο, τὸ λαμπερὸ σου φῶς, τοῦ λαοῦ σου τὴ ζεστὴ καρδιά, τὴν ἀνοιχτοχεριὰ τῶν φίλων, τὴν ἱερότητα τῆς φιλοξενίας, τῶν γυναικῶν σου τὴν ἀσύγκριτη εὐγένεια, τὴν ἄγια ἀπλότητα τῶν μοναχῶν σου καὶ τὸ παράδειγμα ἑνὸς κόσμου πατριωτισμοῦ, πεμπτουσία τοῦ πολιτισμοῦ σου, μὲ τὴν αἰσιοδοξία στὸ αὐριο καὶ πίστη, πού ἔναι ἐλευθερίας κι εὐδαμονίας ἐγγύηση στὸ μέλλον, γιὰ ὅσους δίκαια μποροῦνε νὰ καυχιοῦνται γιὰ τὸ προνόμιο νὰ ἔχουν γεννηθεῖ στὴν ἀγκαλιά σου.

MICHELE IANNELLI

1. Ὁροσειρὰ στα βόρεια τῆς Λευκωσίας, στὸ κατεχόμενο ἀπὸ τοὺς Τούρκους τμήμα τῆς Κύπρου.
2. Ὁροσειρὰ στα νοτιοδυτικὰ τῆς πρωτεύουσας, στὴν ἐλεύθερη περιοχὴ.

3. Ἡ «Γραμμὴ Ἀτίλα», πού διατρέχει τὴν Κύπρο, πηγαίνοντας τεθλασμένα ἀπὸ τὸν Λιμνίτη στὸν Κόλπο τῆς Μόρφου μέχρι τὴν Ἀμμόχωστο, χωρίζει στὰ δυὸ τὸ «μικρὸ Βερολίνο», ὅπως ἔχει ὀνομαστῆ ἢ πρωτεύουσα Λευκωσία, τῆς ὁποίας ὁμως τὸ τεῖχος τῆς ντροπῆς, πρὸς αἴσχος τῆς Δύσης, δὲν ἔχει πέσει ἀκόμα.
4. Οἱ Τουρκοκύπριοι.
5. Μὲτ οὓς Ἑλληνοκύπριους.
6. Ὁ συγγραφέας, μὲ πρόσκληση τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἐπισκέφθηκε τὸ ἐλεύθερο τμήμα τῆς ἀπὸ τῆς 13 μέχρι τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1990, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκδόσεως ἀπὸ τὸ ἐν λόγω Ὑπουργεῖο τῶν διηγημάτων τοῦ συγγραφέα, πού γράφτηκαν ἀπ' εὐθείας στὰ Νέα Ἑλληνικά: «Ἡ πικρὴ ἱστορία ἐνὸς ἐγκλω ἰσμένου καὶ ἄλλα διηγήματα», ΕΠΟΚ, Λευκωσία 1990. Στὴν ἴδια περίοδο ὁ συγγραφέας ἔδωσε δυὸ διαλέξεις στὰ ἑλληνικά: στὴν πρωτεύουσα μὲ θέμα «Οἱ γκρεμάνικες διάλεκτοι τοῦ Σαλέντο καὶ τῆς ἑλληνικῆς Καλαβρίας», καὶ στὴ Πάφο μὲ θέμα «Ἀπόψεις καὶ μορφές τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου Ἑλληνισμοῦ στὴ νότια Ἰταλία».

MICHELE IANNELLI

(Περιοδικὸ «Verso il Duemila», Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 1990, σελ. 46)
Μετ. Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

ΕΠΙΜΥΘΙΑ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΑΙΔΙΚΗ ΦΙΛΙΑ

Δύο σπουδές

- α) *Στοὺς περικλειστοὺς ἐσωτερικοὺς τῆς χώρας
ἰχνηλατεῖ ἡ καρδιά
τῆς πρώτης θλίψεως τῆς.
Στὸ μέσα μέρος τῆς
ἀνασυντάσσει μ' ἐπιμέλεια
τὰ πορίσματα τῆς ἀναζήτησης.
Τὸ δίχως ἄλλο
ἐπιβάλλεται
νὰ καταχωρηθοῦν
στὰ πρακτικὰ τῆς ζωῆς μου.
Ἡ περιρρέουσα μελαγχολία τῆς
ὑπαινίσσεται ἐσπευσμένη ἀναθεώρηση
τῶν περὶ φιλίας ἐγκωμίων μου.
Τὸ βλέμμα παρακολουθεῖ
τῆς τεθλασμένες γραμμές τῆς πορείας μου
καὶ βαθαίνει μὲς στὰ μάτια.
Συμφωνεῖ καὶ ὑπερθεματίζει.
Δίσεχτες φίλιες ἀγάπησα.*

Σέ δίσεχτες στιγμές
 γεννήθηκαν τὰ παιδικά μου χρόνια.
 Καταλείπω πάραυτα
 στὸν ἀθόρυβο ἦχο τοῦ παντός
 τὶς διαβόητες περὶ ἀέναης ἀγάπης κι ἀδελφοσύνης
 θεωρίες μου.
 Ἄναχωρῶ.
 Νίπτω τὰς χεῖρας μου
 δι' οἰανδήποτε μετατροπὴν
 τοῦ καταστατικοῦ
 τῶν μελλοντικῶν πράξεων καὶ προσανατολισμῶν μου.

β) Στ' ἀλήθεια
 δὲν πρέπει καθόλου ν' ἀνησυχεῖς, παλιά μου φίλη.
 Σέ διαβεβαιῶ
 πῶς μὲ κάποια ἐπιπόλαια τραύματα
 καὶ κάποιες δυσδιάκριτες ἐκδορές,
 ἀπεχώρησε ἡ καρδιά ἀπὸ τὴν ἀρένα.
 Ἄλλωστε δὲν ἐπρόκειτο γιὰ τὴν πρώτη ἀπάτη
 οὔτε γιὰ τὴ μοναδικὴ προδοσία
 ποὺ σίγουρα θὰ ἄφηνε
 πληγές ποὺ δὲν ἐπουλώνονται
 καὶ σημάδια ποὺ δὲν μπορεῖ
 νὰ ἀπαλείψει ὁ χρόνος.

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ

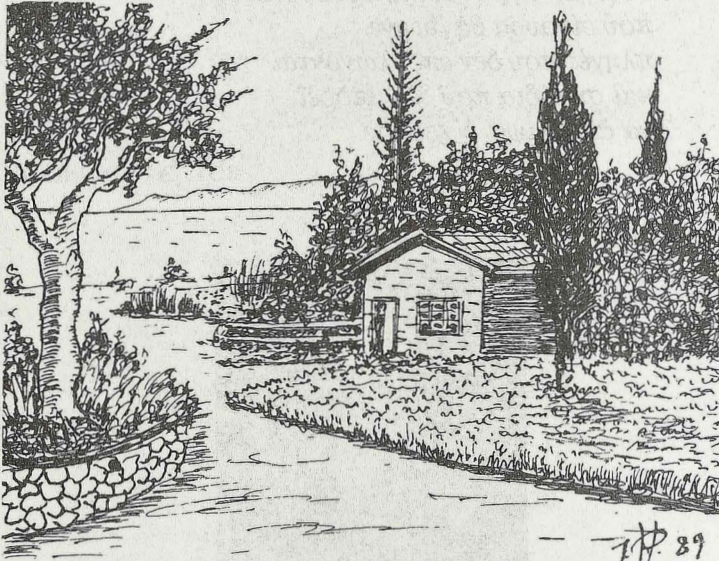

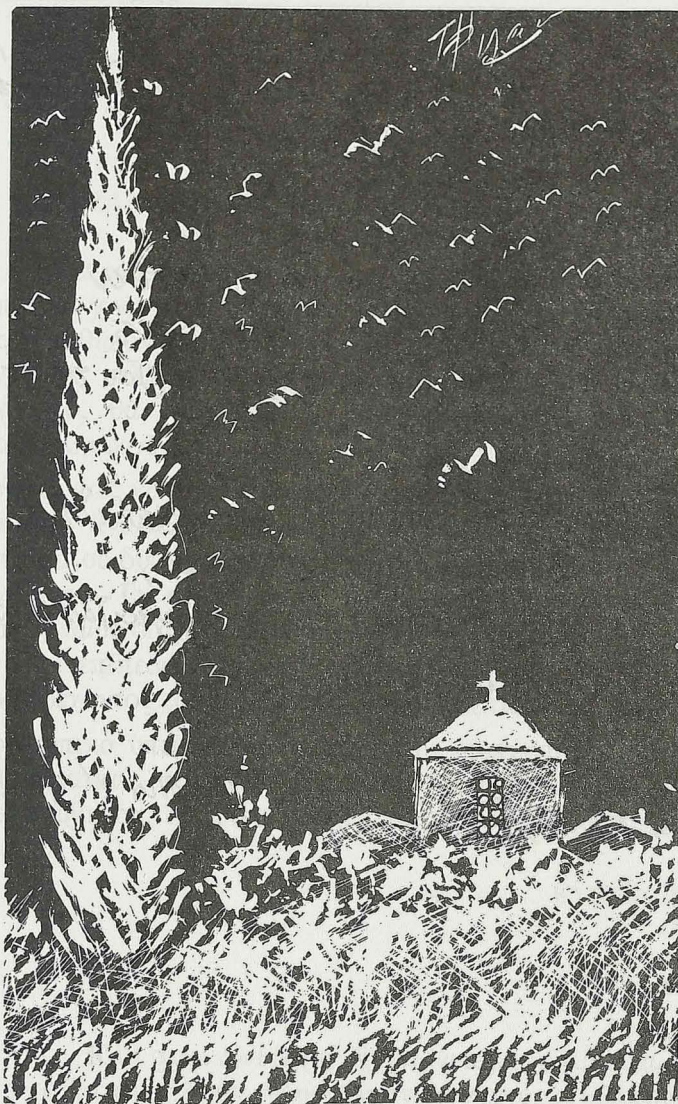
Νίκος Δυμῶτης: «Κοριτσάκι»

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΕΡΗΝΕΙΑ

Δυό μινιατοῦρες ἀπὸ Ἐκθεση ζωγραφικῆς τοῦ Τάκη Φυλακτοῦ. Ὁ Τηλ. Κάνθος γράφει γι' αὐτὴ τὴν ἔκθεση τὰ ἑξῆς:

«Ὁ Κος Τάκης Φυλακτοῦ, πλάϊ στὴν καλλιέργεια τοῦ λόγου, τὸ ἴδιο στοχαστικός, παρουσιάζεται σεμνά μὲ πολὺ ἀξιοπρόσεκτη, ὅπως πολλοὶ ἐπισημαίνουν, ζωγραφικὴ παρουσία, νοσταλγία τοῦ πατρικοῦ χώρου. Νηφάλια οἰκοδομεῖ τὰ ὄράματά του, μὲ λιτότητα, ἀλλὰ καὶ διαυγὴ ὄραση, μὲ εὐλαβικὴ προσέγγιση ἀγαπημένες μνῆμες οἰκοδομικῶν τοπίων, τοῦ σπιτιοῦ του, τῆς θέας ἀκρογιαλιῶν καὶ σχημάτων. Χρωματικὸς πλοῦτος, πλούσιο συναίσθημα, γλυκὲς μελωδικὲς ἀρμονίες, λυρισμός. Συγκινητικὴ περιδιάβαση στὸν χώρο ἀπὸ τὸν Καραβὰ ὡς τὸν γαλανὸ αἰθέρα πέρα ἀπὸ τὴν θάλασσα».

ΣΤΟΝ ΚΥΠΡΟ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Τὸ σέβας εἶναι ἀηθὸς ἀτάπης ὡς δὲν πρέζει
 φιλάργυρα νὰ κρύβεται
 γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀρροσφερῶ
 - οἱ χρυσοὶ ἰερεῖς τῆς νιότης μὲ
 ὡς ἀπὸ τὸ φῶς τὸ αἶμα τὸ ἥπαρ
 μ' ἀνεμίσησαν παντιέρες ὁμορφιάς
 μετ' ἄν χρυσοὺς ἐν κύνχοις τὸ εἶδός τ' ἐπέττει
 μὲ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδας,
 ὡς τὸ ἐωπρέγουν -
 οἷος Κύπρος τὸν συνώνυμον Ἰουδαϊσμοῦ
 καὶ τῶν Μουσῶν ἀποτόν ἱερεῖα,
 τὸν θαλερὸν ἀρεσβύτη τῶν γραμμῶν μαρ
 Κύπρον Χρυσάνθη: ~

Ἰωάννης Παχῆας

~ Μαρτίου 2' 1975 ~

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ 31ην ΧΡΟΝΙΑ ΜΑΣ

Με ύψηλά τὸ μέτωπο μπαίνει τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» στὸν τριακοστὸν πρώτο χρόνο τῆς ἐκδοτικῆς του ζωῆς. Νοιώθει πὼς ἔπραξε τὸ πνευματικὸ του καθῆκον μὴν ὀλόκληρη τριακονταετία. Στέρεο στίς ἀπόψεις του, μὲ ἀνοιχτὲς τὶς σελίδες του στὴν πολυμορφία, χωρὶς ἀποκλεισμούς, πάντοτε ἐξυπηρετικὸ, θὰ συνεχίσει τὸν ἔντιμο ἀγωνιστικὸ του βίῳ στὴν ἐπικράτεια τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς κατὰ τὰ τρία-τέσσερα τελευταῖα χρόνια παρουσίασε τὸ περιοδικὸ κάποιες ἀνωμαλίες στὴν ἄλλοτε μηνιαία παρουσία του. Τοῦτο ὀφειλόταν καθαρὰ σὲ δυσκολίες του τυπογραφείου, οἱ ὁποῖες δυσκολίες δυστυχῶς συνεχίζονται. Γι' αὐτὸ θὰ προτιμηθεῖ ἡ τετραμηνιαία ἔκδοσή του μὲ ἀπλὴ ἀρίθμηση. Ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν σελίδων του θὰ παραμείνει λίγο-πολύ στὰ προηγούμενα ἐπίπεδα. Μιὰ προσπάθεια θὰ γίνῃ γιὰ νὰ καλυφθεῖ ἡ ἀργοπορία τοῦ τρέχοντος τόμου. Ἐπικαλεῖται τὴν ἐπιείκεια τῶν ἀναγνωστῶν.

Ἐμεῖς προσωπικὰ ὑπερηφανευόμαστε, πὺ κρατήσαμε τὸ βάρος τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος». Οὐδένα παράπονο ἐκφράζομε πρὸς ὅποιονδήποτε διεύθυνση. Τὸ πνευματικὸ καθῆκον δὲν ἀπαιτεῖ ὅποιεσδήποτε ἀνταποκρίσεις.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης, *Κοινωνικὲς σχέσεις καὶ νοοτροπίες στὴν Κύπρο τοῦ δέκατου ὄγδου αἰῶνα*. Ανάτυπον ἀπὸ τὰ «Ἑλληνικά» τόμος 39ος, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 347-381.

Ἡ ισοπεδωτικὴ ἐπίδραση αἰῶνων τουρκοκρατίας στὴν Κύπρο γίνεται ιδιαίτερα εμφανὴς κάθε φορὰ που ἀναζητοῦνται πηγές γιὰ πληρέστερη γνώση πτυχῶν τῆς ιστορίας αὐτῆς τῆς περιόδου. Κύρια στηρίγματα ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι τὰ ὅσα προξενικὰ ἐγγράφα διασώθηκαν σὲ ξένα κρατικὰ ἀρχεῖα

καθώς και οι ολιγάριθμες μαρτυρίες ξένων επισκεπτών που πέρασαν από το νησί. Όπως είναι αυτονόητο οι προξενικές αναφορές περισσότερο επικεντρώνονται σε θέματα διακρατικών σχέσεων, πολιτικής και οικονομικών συμφερόντων, ενώ η τεκμηρίωση μαρτυριών για την «ιστορία της καθημερινότητας» στην Κύπρο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας παραμένει, συνήθως, φτωχή.

Στο δημοσίευμα του Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη, *Κοινωνικές σχέσεις και νοοτροπίες στην Κύπρο του δέκατου όγδοου αιώνα*, παρουσιάζονται δώδεκα έγγραφα από το αρχείο του Βενετικού Προξενείου της Λάρνακας, - αποκειμένα σήμερα στο Κρατικό Αρχείο Βενετίας - τα οποία, παρόλη την αναπόφευκτη αποσπασματικότητά τους, ρίχνουν καινούργιο φως και εμπλουτίζουν τη γνώση μας για πολλές πτυχές της καθημερινής ζωής στην Κύπρο κατά το δέκατο όγδοο αιώνα.

Όλα τα έγγραφα είναι της περιόδου 1737-1795. Δέκα αναφέρονται σε δοσοληψίες απλών ανθρώπων στην καθημερινή συναλλαγή τους με φορείς εξουσίας και δυο σε επιστολές εκπροσώπων της τουρκικής διοίκησης (του μουχασίλη Χατζη Αμπτούλ Μπακκή αγά - δια χειρός του δραγομάνου Χατζη Γεωργάκη Κορνέσιου- και του ζαπίτη της Λεμεσού). Από αυτά, πέντε αφορούν σε οικονομικής φύσεως συναλλαγές με τον Giovanni Garpoliesi, πρόξενο της Ραγούζας στη Λάρνακα και ένα είναι - ίσως - φορολογικό κατάστιχο χωριών της Μεσαριάς. Στα υπόλοιπα περιλαμβάνονται μια ομολογία χρέους, μια διαθήκη Κεφαλλονίτη τεχνίτη εγκατεστημένου στην Κύπρο, μια εμπορικής φύσεως επιστολή άλλου Επτανησίου που βρίσκεται κι αυτός εγκατεστημένος στην Κύπρο και μια αναφορά σε ναυτιλιακή διαφορά στο λιμάνι Λεμεσού.

Τα έγγραφα, που πρωτοπαρουσιάζονται εδώ, είναι σημαντικά από πολλές πλευρές, δεδομένης μάλιστα της ένδειας που έχουμε σε ανάλογες μαρτυρίες. Διαπιστώνονται, κατ' αρχήν, μερικά αξιοσημείωτα δείγματα γραφής Κυπρίων του 18ου αιώνα, που επιτρέπουν τη συναγωγή κάποιων ακόμη συμπερασμάτων για το γλωσσικό και μορφωτικό επίπεδο των συντακτών τους. Ο συγγραφέας της μελέτης με οξυδέρκεια επισημαίνει αριθμό άλλων στοιχείων της κοινωνικής ιστοριογραφίας τα οποία αποκαλύπτονται από τα δημοσιευόμενα κείμενα, όπως την καταπίεση και εκμετάλλευση που υφίστανται απλοί άνθρωποι εκ μέρους φορέων της εξουσίας, την από κοινού συμμετοχή Ελλήνων Ορθοδόξων και Μουσουλμάνων στις καθημερινές συναλλαγές, τις μαρτυρίες ευσέβειας του μέσου ανθρώπου στα μέσα του δέκατου όγδοου αιώνα, τις καινούργιες προσωπογραφικές πληροφορίες που έρχονται στο φως, κ.ά.

Ο σχολιασμός και η ερμηνεία των πληροφοριών που παρέχονται από τα δημοσιευόμενα δώδεκα έγγραφα, για αναπαράσταση των τρόπων ζωής στην

Κύπρο του δέκατου όγδοου αιώνα, γίνεται με απόλυτο σεβασμό προς τα κείμενα και προς τη μέχρι σήμερα γνώση μας για τη δύσκολη αυτή περίοδο της κυπριακής ιστορίας, σε ένα κείμενο μοναδικής γλωσσικής καλλιτέπειας και ακρίβειας.

Το καινούργιο υλικό προσφέρεται ως μια ακόμη πολύτιμη ψηφίδα στο επίπονο έργο ανάγνωσης ενός ουσιώδους τομέα της νεότερης κυπριακής ιστορίας, έργο που εγκαθιδρύθηκε με την *Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου*, του Αρχιμανδρίτη Κυπριανού - εκπορευθέν κι αυτό από τη Βενετία, ακριβώς δυο αιώνες πριν από το παρόν δημοσίευμα - προς την οποία συνεχώς παραπέμπει.

ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Μιχαλάκη Ι. Μαραθεύτη: «Στης ζωής τα τραμπαλίσματα», Λευκωσία, 1990

Είναι γνωστός ο Μιχαλάκης Μαραθεύτης για τις προηγούμενες εργασίες του πάνω σε θέματα παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά, όσο και για τη λογοτεχνική του παραγωγή.

Το νέο του βιβλίο με τίτλο «Στης ζωής τα τραμπαλίσματα» αποτελεί ένα απαύγασμα δημιουργικό από τη μακρά ενασχόλησή του με την παιδαγωγική και τις ποικίλες διεργασίες της.

Όπως αναφέρει ο ίδιος ο συγγραφέας στο Προλογικό Σημείωμά του τα 14 διηγήματα του τόμου είναι «κοινωνικού προβληματισμού» που η ανάλυση και η επεξεργασία των θεμάτων δεν απομακρύνεται από τις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις, γι' αυτό και θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως «παιδαγωγικά διηγήματα».

Και μας έρχονται, πράγματι, σε μια εποχή κρίσιμη με τα πολλά και καινὰ προβλήματα και κινδύνους, ώστε η επικαιρότητα και η ευεργετική συμβολή τους να γίνεται σε παγκόσμια κλίμακα πιο χρήσιμη και επιταχτική για τη νεολαία μας και για όσους ασχολούνται με τα προβλήματά της.

Τα θέματα με τα οποία καταπιάνεται ο Μαραθεύτης αγγίζουν ένα μεγάλο φάσμα από γεγονότα και καταστάσεις, που ο συγγραφέας μετουσιώνει με γνώση και τέχνη σε διήγημα.

Είναι, ακριβώς, την αξία αυτής της πνευματικής «μεταποίησης» που πρέπει να υπογραμμίσουμε και να επαινέσουμε, γιατί αποτελούν απότοκα μιας ταιριαστής επιστημονικής και λογοτεχνικής σύζευξης.

Τέτοια διηγήματα είναι: η «Εκδρομή μετ' εμποδίων» με κυρίαρχη την ιδέα της αλληλεγγύης, η «Ιστορία μιας μπάλας» με το σεβασμό της οικογενειακής παράδοσης, το «Ανέξ- Αλληλέξ» με την προβολή της σημασίας της ανεξαρτη-

σίας και αλληλεξάρτησης, «Η αδερφή μου η Αυγή» με το σύνθημα της κοινωνικής συμπαράστασης στους πάσχοντες, τις «Πένθιμες Καμπάνες», όπου η προσφορά αγάπης γίνεται ο μοχλός για νέες ιδέες στη ζωή, οι «Καταιγίδες στην Άνοιξη», ένα διήγημα που συμβάλλει στην επούλωση των πληγών, που απειλούν την ευτυχισμένη συζυγική συμβίωση, κλπ.

Πιστεύουμε, πως τα παιδαγωγικά διηγήματα του Μιχαλάκη Μαραθεύτη μπορούν να γίνουν ένα δημιουργικό εργαλείο για τη διαμόρφωση της σημερινής νεολαίας, ένας στόχος που επιδιώκει ο συγγραφέας.

Γιατί, περιέχουν τα στοιχεία και την αξία για να το πετύχουν.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ

Κύπρος Χρυσάνθης «Τα Τραγούδια της Τριανταφυλλένης» Λευκωσία 1990

Η τελευταία ποιητική παραγωγή του λογοτέχνη Κύπρου Χρυσάνθη είδε πρόσφατα το φως της δημοσιότητας με το γενικό τίτλο «Τα Τραγούδια της Τριανταφυλλένης».

Με κύριο σύμβολο το όνομα της Τριανταφυλλένης που παραπέμπει κατευθείαν στη δημοτική μας μούσα, ο Χρυσάνθης δημιούργησε μια σειρά ποιημάτων που πλησιάζουν περισσότερο στο τραγούδι, γεγονός που δικαιολογεί και τον τίτλο του νέου του βιβλίου.

Τα ποιήματα της συλλογής έχουν κοινό θεματικό υπόβαθρο, βασισμένο κυρίως στην ιστορική πορεία του τόπου, αλλά και στα προσωπικά βιώματα του ποιητή.

Τραγουδούν τον έρωτα με λυρικούς στίχους και πλούσιες, φωτεινές εικόνες, με παράλληλη σύνδεση με τις μνήμες των αγαπημένων τόπων που προς το παρόν είναι απρόσιτοι.

Η λυρική έξαρση υποχωρεί και δίνει τη θέση της σε πιο χαμηλούς τόνους όταν ο ποιητής εμπνέεται από την πρόσφατη συμφορά του τόπου μας και αναφέρεται στη διχασμένη Λευκωσία, σκλαβωμένη Αμμόχωστο και την έλλειψη της ψυχικής και εθνικής ανάτασης που κυριαρχούσε στα χρόνια του Απελευθερωτικού Αγώνα.

Από τη συλλογή δεν λείπουν στίχοι που εξάιρουν την Ελληνικότητα της Κύπρου και εκφράζουν την αταλάντευτη πίστη του ποιητή στη διαχρονικότητα των ιδανικών της φυλής.

Ποιήματα με ιδιαίτερα ψηλή συναισθηματική φόρτιση, από τα καλύτερα της συλλογής είναι: «Η Μπαλάντα της Τριανταφυλλένης», «Το σώμα της Κύπρου», «Τραγούδησε μικρή Αφροδίτη», καθώς και «Το μέσα σύμβολο».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το σύμβολο της Τριανταφυλλένης, που τότε ταυτίζεται με τη σύντροφο της ζωής του ποιητή, τότε με την Αμμόχωστο και τότε με την ίδια την Κύπρο, δίνοντας την ευκαιρία στον ποιητή να ξετυλίξει όλο το πλέγμα του συναισθηματικού του κόσμου.

«Τα Τραγούδια της Τριανταφυλλένης», συνιστούν μια σημαντική κατάθεση του Κύπρου Χρυσάνθη στην πρόσφατη ποιητική μας δημιουργία.

ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ

Παν. Χρ. Χατζηγάκη: «Προσβάσεις», Οί εκδόσεις τῶν φίλων, Αθήνα 1990

Δύο κυρίως χώροι καλύπτουν τὸ νέο βιβλίο τοῦ Παναγιώτη Χατζηγάκη: Ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ ἰταλικὸς. Ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται σὲ φυσιογνωμίες, γνωριμίες στὴν πνευματικὴ ζωὴ, μὲ ακτινοβολία πού τις τοποθετεῖ σὲ καιρία θέση στὸ χώρο τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς λογοτεχνίας καὶ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ: Βιζυηνό, Ν. Παπᾶ, Ν. Καββαδία, Κ. Μεραναῖο, Φόσκολο, Παβέζε, Μοντάλε, Ντ' Ἀννούντσιο κ. ἄ.

Ὁ συγγραφέας δὲν ἐπιχειρεῖ διεξοδική μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων τους, συνολικὴ ἐκτίμηση τῆς προσφορᾶς τους, ἀλλὰ μὲ τὸν αἰσθητικὸ ἐξοπλισμὸ καὶ τὴν εὐαισθησία πού τοῦ δίνουν τὸ στίγμα τῆς ἰκανότητάς τοῦ κριτικοῦ, τοῦ παρατηρητῆ, ταξιθετεῖ σεμνὰ κι' ὄχι κραυγαλέα τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ ἔργα του ἀπὸ προσιδιάζοντα γνωρίσματα τοῦ καθενὸς π.χ. τὸν Μεραναῖο ἀπὸ τὸν δεισδυτικὸ στοχασμὸ του, τὸν Βυζυηνὸ ἀπὸ τὴν κυρίαρχη στὸ ἔργο του μορφή, τὴ μητέρα (ἔνσαρκη καὶ μητέρα Φύση), τὸν Φόσκολο ἀπὸ τὴν πατριδολατρεία καὶ τὸ ρομαντισμὸ του, τὸν Μοντάλε ἀπὸ τὸν ἐρημητισμὸ του κλπ.

Ἄλλοτε ὁ συγγραφέας στέκει σὲ μικρὲς στιγμὲς, σὲ μνήμες πού καθορίζουν τὸ ἀντικείμενο τῆς μελέτης του: π.χ. τις «συνάξεις» στὸ σπίτι τοῦ Καββαδία ὅπου ὁ ποιητὴς ἀπήγγειλε τὰ «Μαραμποῦ» του, τὴ «συνοδεία στὰ βήματα» τοῦ Νίκου Παπᾶ στὴ γενέτειρά του, τὰ Τρίκαλα, ὅταν κι' οἱ δύο μαζί «μετροῦσαν τις πλάκες τῆς αὐλῆς τους»...

Ἄναφερόμενος στὸ ἔργο «Πατρίδα» τοῦ Νίκου Παπᾶ θίγει τὸ πρόβλημα τῆς σχέσης του ποιητῆ μὲ τις ρίζες του, τὴ γῆ τῆς Θεσσαλίας. Οἱ ἀναδρομὲς στὸν πατρίο τόπο γίνονται μνήμες μετουσιωμένες, πού παίρνουν καθολικὴ καὶ διαχρονικὴ ἔννοια, πού γίνονται σύμβολα καὶ περιχαρακῶνουν τὰ σύνορα τοῦ κόσμου.

Γράφοντας γιὰ τὸν Νίκο Καββαδία ὁ συγγραφέας θίγει ἕνα ἄλλο θέμα, - καιρίο γιὰ τὴν ἐποχὴ μας πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀλλοτριώση, τὴν ἀποξένωση, - τὸ θέμα πού προαναφέραμε, τῶν συνάξεων τῶν φιλολογοῦντων καὶ παραφιλολογοῦντων ὄχι - ἐκείνων πού «ἔξευτελίζουν» τὴ ζωὴ «μὲς στὴ

πολλή συνάφεια τοῦ κόσμου./ μὲς τὲς πολλές κινήσεις κι ὁμιλίες», ἀλλὰ τῶν συναναστραφῶν ἐκείνων ποὺ τρέφουν ἢ ξεκουράζουν τὸ πνεῦμα.

Στὶς «Προσβάσεις» σὲ βαρύτητα κυριαρχεῖ «ὁ ἰταλικὸς χῶρος», χῶρος στὸν ὁποῖο ὁ συγγραφέας κινεῖται ἄνετα καὶ μὲ σιγουριά λόγω τῆς γνώσης τῆς ἰταλικῆς γλῶσσας, χώρας καὶ κουλτούρας. Τὰ σχετικὰ «μελετήματα» γιὰ τὸν Παβέζε, Ντ' Ἀννούτσιο, Φόσκολο, Μοντάλε καὶ τοὺς Σικελοὺς Πεζογράφους, κατὰ κάποιον τρόπο συμπληρώνουν τὸν κύκλο προηγουμένων βιβλίων του: «Ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ ποίηση», Βάκων 1976, «Pière Paolo Pasolini», Δίφρος 1979, «Τζιουζέππε Οὐγκαρέττι», Ἀστρολάβος/ Εὐθύνη 1983, «Εουντζένιο Μοντάλε» «Σουπιοκόκαλα», Ἀστρολάβος/ Εὐθύνη 1987.

Μεταφραστὴς εὐσυνείδητος καὶ καλαισθητός (ποιητὴς κι' ὁ ἴδιος), ὁ Χατζηγάκης, δὲν μᾶς ἔφερε σὲ ἐπαφή μὲ τὴ σύγχρονη ἰταλικὴ ποίηση ἀπὸ τὶς μεταφράσεις του μόνο, ἀλλὰ μὲ τὰ σχετικὰ «μελετήματά» του, τὴν βυθοσκοπεῖ, τὴν τέμνει μὲ τὴ μωσαϊκὴ ράβδο τῆς ἐρευνητητικῆς ματιᾶς του, ποὺ δὲν εἶναι δογματικὴ κριτικὴ ἀπόφανση, ἀλλὰ καὶ χαρισματικὴ ἐνορατικὴ ἰκανότητα. Βυθομετρώντας π.χ. τὴν ποίηση τοῦ Παβέζε αἰτιολογεῖ τὰ δυὸ κύρια στοχεῖα - γυναῖκα καὶ φύση -, ποὺ περιχαρᾶκῶνουν τοὺς ποιητικούς, ὀρίζοντες τοῦ ποιητῆ. Τὸ ἴδιο κάνει μὲ τὴν αἰτιολόγηση τῆς ἐρημητικότητος του Μοντάλε, τὴν ὁποία δὲν ἀποδίδει μόνο στὰ ποιητικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τῆ ζωὴ τοῦ ποιητῆ ποὺ ἦταν πάντοτε περιορισμένη καὶ ἀσκητικὴ.

Ὁ συγγραφέας εἰσχωρεῖ στὸ βάθος τῆς πνευματικῆς δημιουργίας ἀποκαλύπτοντας καὶ καθιστώντας ὄρατὲς τὶς προθέσεις τῶν ποιητῶν ποὺ προσιδιάζουν στὶς προσωπικὲς αἰσθητικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀντιλήψεις του. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τὴν πολυτάραχη καὶ θορυβώδη δράση τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο, ἀπὸ τὸν αἰσθητισμὸ καὶ τὸν ὑπερανθρωπισμὸ του, ἀπὸ μιὰ τέχνη ἢ ὁποία εἶναι «κλεισμένη ὀλόκληρη στὸ πλαίσιο μιᾶς αἰσθηματικῆς καὶ ρητορικῆς ἐμπειρίας τραβηγμένης στὰ ἄκρα, μένει κουφὴ στὰ διάφορα πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα... καὶ ἐμφανίζεται σήμερα στὸ σύνολό της πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν εὐαισθησία μας, καὶ ἂν κάπου-κάπου κερδίζει τὸν θαυμασμὸ μας, συχνότερα μᾶς ἐνοχλεῖ».

Ὁ Χατζηγάκης λόγω καὶ ἰδιοσυγκρασίας προσεγγίζει μελετᾶ καὶ μεταφράζει ἐκείνους ποὺ ἀνήκουν στὸν ἴδιο μ' αὐτὸν πνευματικὸ χῶρο καὶ πεδίο αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων, κάτι ποὺ ὁ νομπελίστας Ἰταλὸς ποιητὴς Σαλβατόρε Κουζιμόντο παρατηρεῖ γιὰ τὸν ποιητὴ ποὺ μεταφράζει, ἐκείνον ποὺ «ἀναζητᾶει τὴν ποιητικὴ προσέγγιση, τὴν συνταύτιση τοῦ πνεύματος μὲ τὸν μεταφραζόμενο δημιουργό, γιατί πρέπει νὰ συνδιαλεχτεῖ μαζί του σὲ μιὰ ἐξίσωση γιὰ τὴν ὁποία ὑπάρχουν διάφορες λύσεις, γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου....» Καὶ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου πιστεῖει ὁ Χατζηγάκης ὅτι τὸ ἐκφράζει στὰ Ἰταλικά γράμματα ἢ περίοδος τῆς μεσοπολεμικῆς καὶ μεταπολεμικῆς, ἰταλικῆς ποίησης, τῆς ὁποίας ἡγέτες ἦσαν ὁ Μοντά-

λε κι' ὁ Οὐγγαρέτι. Τότε πού ἀπό τή «βυθοσκοπηση τῆς ψυχῆς ἐκπορεύεται μιὰ καινούργια ποίηση πού νά φέρει στήν ὁρατὴ ποιητικὴ ἐπιφάνεια ἐκφράσεις πού ἀναδύονται ἀπὸ τὴ διεργασία ἑνὸς ἐσώτατα συμπτυκνωμένου διαλογισμοῦ».

Μὲ τὴν ἴδια θαυμαστὴ πυκνότητα λόγου, ὕφος ποιητικὸ καὶ πλούσια, «σωστὴ» δημοτικὴ ὁ συγγραφέας ἐπεξεργάζεται στὶς «Προσβάσεις» κείμενα πού ἀναφέρονται στήν εἰκαστικὴ προσφορὰ τοῦ Χένρυ Μοῦρ καὶ τοῦ Σαλβαδόρ Νταλί, καὶ τὸ σχετικὸ (τελευταῖο του βιβλίου κεφάλαιο), μὲ τὴν κριτικὴ σκέψη καὶ δημιουργικὴ ἐργασία.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ

Ἄνδρeας Κ. Φυλακτοῦ: «Ὁ ἀρχαιοελληνικὸς μῦθος στὸ ΛΥΡΙΚΟ ΒΙΟ» Λευκωσία 1990

Ἡ ἐργασία τοῦ Ἄντρεά Φυλακτοῦ «Ὁ ἀρχαιοελληνικὸς μῦθος στὸ «Λυρικὸ Βίο», μὲ τὴν ὁποία μελετᾶ τὶς πηγὲς καὶ τὴν ποιητικὴ τοῦ Ἄγγελου Σικελιανοῦ ἀδιαμφισβήτητα εἶναι ἀξιόλογη καὶ ὑποδειγματικὴ. Δείχνει τὸν συγγραφέα φιλόλογο νὰ παρατηρεῖ μὲ ἐρευνητικὴ ὀξυδέρκεια καὶ νὰ ἐπικοινωνεῖ συνεχῶς εἰς βάθος μὲ τ' ἀρχαῖα κείμενα καὶ νὰ συζητᾶ καὶ τὴν ἄποψη τῶν ἄλλων. Ἡ ἐπικοινωνία του μ' ἓνα σημαντικὸ ἀριθμὸ κειμένων (τόσο στὴ βιβλιογραφία δηλωμένων, ὅσο καὶ στὶς σὲ διάφορους τόπους σημειώσεις) πείθει γιὰ τὸ εὐρὺ φάσμα ἀντικρύσεων τοῦ ὄλου θέματός του.

Ἡ λυρικὴ αὐτὴ, διδακτορικὴ διατριβὴ στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, διαιρεῖται σὲ τρία μέρη, μὲ δύο ἐπίμετρα καὶ εὐρετήριο κυρίων ὀνομάτων. Τὸ πρῶτο μέρος προσωπικὰ ἰδιαίτερα μὲ ἐλκύει. Τοῦτο δείχνει κι' ὅλας τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τοῦ φιλολογικοῦ αὐτοῦ ἐγχειρήματος τοῦ συγγραφέα καὶ μᾶς κατατοπίζει γιὰ τὶς αἰσθητικὲς ἀντιλήψεις τῶν εὐρωπαίων τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνα καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ μυθολογία συστηματικὰ κατὰ σχολῆς (ρομαντισμὸ, παρνασισμὸ, συμβολισμὸ, αἰσθητισμὸ). Στὴ συνέχεια ὁ συγγραφέας ἀνιχνεύει καὶ καταθέτει τὶς ξενικὲς αὐτὲς ἀπόψεις γιὰ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ μυθολογία στὸν νεοελληνικὸ χῶρο, ἀρχίζοντας βασικὰ ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ, καὶ προχωρώντας καὶ σὲ ἄλλους (Καζαντζάκη, Γρυπάρη, καὶ ἄλλους).

Ἀκολουθεῖ τὸ σημαντικὸ καὶ βασικὸ γιὰ μένα κεφάλαιο «Ὁ Σικελιανὸς ἀπέναντι στὸ μῦθο καὶ τὰ ἀρχαιοελληνικὰ θέματα: καταβολὲς καὶ θεωρητικὲς ἀπόψεις». Σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὸ ὅλο θέμα τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ μῦθου μέσα στὸ ἔργο τοῦ Σικελιανοῦ μὲ συνδέσεις μάλιστα μὲ τὴ ζωὴ του καὶ τὶς ἀπόψεις του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς θέσεις ἄλλων δικῶν μας καὶ ξένων. Κύρια θέση τοῦ ποιητῆ πὼς οἱ ἄνθρωποι βρίσκουν τὸν Θεὸ καὶ τὴν ψυχὴ τους μέσα στὸ Μῦθο.

Αυτό το πρώτο μέρος αποτελεί το άπάνθισμα τῶν συλλογισμῶν, πού ὁ συγγραφέας μάζεψε μετά ἀπό μελέτη κειμένων καί κατέληξε σέ τελειωτικό συμπέρασμα.

Ὅμως πολὺ πνευματικό καί φιλολογικό βάρος συναντᾶς καί στό δεύτερο μέρος τῆς ἐργασίας «Ὁ κόσμος τῶν αρχαιοελληνικῶν μυθολογικῶν θεμάτων τοῦ «Λυρικοῦ Βίου»: ἄρθρωση, παρουσίαση, ἀνάλυση». Σ' αὐτό τὸ μέρος κοιτάζονται οἱ μῦθοι ἀπό τ' ἀρχαία χρόνια ἕως στίς σημερινές ἀναφορές τους σέ ἔργα τοῦ Σικελιανοῦ καί ἄλλων νεοελλήνων καί γίνονται ἐρμηνεῖες τους, τοποθετήσεις τους, παρατηρήσεις σέ ἀλληλοεπιδράσεις καί προελεύσεις. Ὅλα αὐτά εἶναι μιὰ κοπιώδης ἐργασία, πού δείχνει τή φιλολογική συνέπεια (ἂν ἐπιτρέπεται ὁ χαρακτηρισμός) τοῦ Φυλακτοῦ.

Τὸ τρίτο μέρος περιλαμβάνει κυρίως τὰ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέα: πῶς παρουσιάζονται οἱ μῦθοι στόν «Λυρικό Βίο», οἱ Θεοὶ καί οἱ ἥρωες, πῶς ἀντικρύζονται ὅλα στήν πρώτη περίοδο τοῦ ποιητῆ, στή δεύτερη περίοδό του καί στήν τρίτη μέ κάποιες συσχετίσεις μέ τὸ κατά καιρούς ἱστορικό περιβάλλον.

Μιά ιδιαίτερη ἐπισήμανσή μου εἶναι τὸ πλούσιο ὕλικό πού περιλαμβάνονται στίς κατά κεφάλαια «Σημειώσεις», πού πρέπει νά ὑπολογίζονται ἀπό τή φιλολογική ἄποψη, ἀλλά καί πού δείχνουν τὸν ἐρευνητικό κόπο τοῦ συγγραφέα.

Τέλος τὰ δυὸ ἐπίμετρα καί τὸ εὐρετήριο κυρίων ὀνομάτων πιστοποιοῦν τή συστηματική ἐργασία τοῦ Φυλακτοῦ καί εἶναι πολὺ βοηθητικά σέ ὅσους θά μελετήσουν μέ φιλολογικὲς προθέσεις τὸ ἀξιοσημείωτο αὐτὸ ἔργο.

Μιά τελική γνώμη μου εἶναι πῶς ὁ Φυλακτοῦ ἐκφράστηκε μέ σαφήνεια, χρησιμοποίησε «ὀμαλὴ» δημοτικὴ γλώσσα χωρὶς ἀνάμιξη ἀμφισήμων νεόκοπων λέξεων πού σκοπεύουν σέ κούφιεσ «ἐκπλήξεις», μᾶς ἔδωσε ἀρκετὸ ὕλικό πρὸς αἰσθητικὴ τέρψη δίπλα στή συλλογὴ πού προκαλοῦν οἱ φιλολογικὲς του θέσεις.

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γιῶργος Κιτρομηλίδης: «Μορφές τῆς Κυπριακῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας», Λευκωσία 1990

Ἡ συμβολή (θὰ τὴν ἔλεγα συμπαραστάση) τοῦ *Γιῶργου Κιτρομηλίδη* στήν ὅλη κίνηση τοῦ παιδικοῦ βιβλίου στήν Κύπρο λογαριάζεται πολὺ. Ἔχει πολὺ τὴν πρακτικὴ πλευρὰ, ἡ ὁποία ιδιαίτερα προωθεῖ τὸ βιβλίό στόν σχολικό κυρίως πληθυσμό. Ἀλλὰ καί ἡ συνεργασία του, συνήθως ὑπεύθυνη, σέ ὀργανισμούς ἢ κινήσεις παιδικοῦ βιβλίου, π.χ. στόν «Ὁμιλο Φίλων τῆς Παιδικῆς Βιβλιοθήκης», πολλὰ προσφέρει.

Μιά νέα συμβολή τοῦ *Γιῶργου Κιτρομηλίδη* στόν κόσμο τοῦ παιδικοῦ βιβλίου, στό θεωρητικό καί ἐνημερωτικό πεδίο, εἶναι τὸ βιβλίό του «*Μορφές τῆς Κυπριακῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας*». Στὸ βιβλίό αὐτὸ ὁ συγγραφέας ἀσχολεῖται μέ τοὺς ἐξῆς συγγραφεῖς παιδικῶν ἔργων: Κ. Χρυσάνθη, Εὐγενία

Παλαιολόγου-Πετρώνδα, Κύπρο Τόκα, Μαρία Πυλιώτου, Κίκα Πουλχερίου, Σπύρο Έπαμεινώνδα, Φιλίσα Χατζηχάννα, Έλλη Παιονίδου, Άνδρέα Κωνσταντινίδη, Τούλα Κακουλλή. Είναι τοῦτο μιά ἐπιλογή συγγραφέων ἀπό ὅλες τίς ἡλικίες.

Ὁ Κιτρομηλίδης στήν «Εἰσαγωγή» του, ἀκολουθώντας τήν εἰσήγηση τοῦ Μιχ. Μαραθεύτη, χωρίζει σέ τρεῖς περιόδους τήν ἱστορία τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας τῆς Κύπρου, μέ ἀναγραφή τῶν ἐκπροσώπων τῆς κάθε περιόδου.

Τό σύστημα πού ἀκολουθεῖ ὁ Κιτρομηλίδης στήν ἐκθεσή του γιά τόν κάθε συγγραφέα εἶναι τὸ ἑξῆς: βιογραφικά, βιβλιογραφικά, γνωριμία μέ τὸ ἔργο καί διάφορα δείγματα, πληροφορίες, συνομιλία στήν ὁποία ἐκτίθενται ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα γενικῆς καί εἰδικῆς γιά τὸ ἔργο του.

Ἡ σημασία τῆς ἐκδοσης αὐτῆς βρίσκεται κυρίως στόν χῶρο τῆς ἐνημέρωσῆς μας γιά τοὺς συγγραφεῖς αὐτούς. Ἡ δημοσίευση συνομιλιῶν ἔχει ἀρκετὸ βάρος. Μέ αὐτὸ πληροφορεῖται ὁ ἀναγνώστης γιά τίς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα πάνω στό θέμα «παιδική λογοτεχνία» κι' ἔτσι δίνονται κλειδιά γιά νά δοῦμε τὸ ἔργο του ἀπό τίς προθέσεις καί τίς τάσεις του. Ἀκριβῶς σ' αὐτῆς τίς συνομιλίες, πού ἀπό τήν πρώτη ματιὰ ἔχουν τὸ ἔνδυμα τῆς δημοσιογραφίας, πολλὰ προσφέρονται ἐπιπλέον χαρακτηρίζουν τήν εἰδική προσφορὰ τοῦ Κιτρομηλίδη στόν τομέα τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας.

Θᾶταν εὐχῆς ἔργο καί συμπλήρωση τῆς προσφορᾶς τοῦ τύπου αὐτοῦ ἂν ὁ συγγραφέας προχωροῦσε σέ μιά νέα ἐπιπλέον ἐπιλογή.

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Σάσας Μόσχου - Σακορράφου: Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Φεμινιστικοῦ Κινήματος.

Σέ 280 περίπου πυκνοτυπωμένες σελίδες, ἡ κ. Μόσχου προσπαθεῖ νά βγάλει πέρα ἓνα δυσκολότατο θέμα. Ἐκεῖνο πού ἀναφέρεται στήν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ φεμινιστικοῦ κινήματος. Καί οἱ δυσκολίες πού συνάντησε στή συγγραφή ἀσφαλῶς θά ἦταν μεγάλες, ἐν ὄψῃ κυρίως τῆς μικρῆς βιβλιογραφίας πού ἀναφέρεται στό θέμα. Ὡστόσο ἐκείνη κατάφερε νά συγκεντρώσει ἓνα τεράστιο ὕλικό καί νά μᾶς δώσει, ὄχι ἀπλῶς μιά ψυχρὴ ἐξιστόρηση, ἀλλὰ ἓνα κείμενο αὐθεντικῆς πεζογραφίας που πάλλει ἀπὸ ζωή.

Στό συναρπαστικό αὐτὸ βιβλίο καμιά ὄψη τῆς ἀλήθειας δὲν θυσιάζεται αὐθαίρετα στήν ἄλλη. Καί πῶς νά συνέβαινε αὐτό, ἀφοῦ ἡ συγγραφέας, δραστήριος κοινωνικός παράγοντας καί ἡ ἴδια προβαίνει, σέ κάθε σελίδα τοῦ βιβλίου της θάλαγα, σέ ἐξαντλητικὴ διερεύνηση τῶν ἱστορικῶν στοιχείων πού διαθέτει.

Καί γιὰ τὴν δὲ θά μᾶς μιλήσει ἀπὸ τίς σελίδες τῆς ἀληθινὰ ἐθνικῆς αὐτῆς προσφορᾶς της ἡ κ. Μόσχου. Θ' ἀρχίσει ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν ἀγώνων τῆς ἐθνεγεροσύνης καί τήν ἄμεση ἢ ἔμμεση συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν στίς

Ἐθνοσυνελεύσεις τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδας. Ἐπειτα θὰ ρίξει ἐποπτικές ματιές «στὸν ἔξω κόσμο», μιλώντας γιὰ τὶς γυναῖκες στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, γιὰ τὶς Ἀγγλίδες σουφραζέτες, γιὰ τὶς Ἰταλίδες τοῦ Μεσαίωνα, τὶς Γερμανίδες τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπίσμαρκ, τὶς Ρωσίδες τὴν ἐποχὴ τῶν Τσάρων, τὶς Σκανδιναβές, τὶς Ἀμερικανίδες.

Μετὰ τὴ χρήσιμη καὶ κατατοπιστικὴ αὐτὴ ἀναδρομὴ θὰ ξαναγυρίσει στὰ δικά μας. Ἔτσι θὰ μιλήσει γιὰ τὰ πρῶτα παρθεναγωγεῖα καὶ τὸ πρῶτο γυναικεῖο σωματεῖο, καθὼς καὶ γιὰ τὶς πρῶτες μορφωτικὲς προσπάθειες τοῦ «ὑπὲρ τῆς Γυναικείας Παιδείσεως Συλλόγου Κυριῶν». Ἐνδιαφέροντα εἶναι καὶ ὅσα ἐξιστορεῖ γιὰ τὸ πρῶτο γυναικεῖο συνέδριο στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ρόλο τῆς Καλλιόπης Κεχαγιά.

Στὴ συνέχεια θὰ καταπιαστῆ μετὰ τὸ δύσκολο ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως θέμα τῆς νομικῆς θέσεως τῆς Ἑλληνίδας στὰ χρόνια 1835-1955. Θὰ μιλήσει καὶ γιὰ τὸ ἀποφασιστικὸ ξύπνημα τῆς Ἑλληνίδας στὸ ὁποῖο συνετέλεσε ἀποφασιστικὰ ἢ φημισμένη φεμινίστρια Καλλιρρόη Παρρέν.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐξιστὴρηση τῆς συμβολῆς τοῦ πρῶτου γυναικεῖου συνεδρίου στὴν Ἀθήνα, καὶ θὰ ἀναφερθεῖ στὸ ὀνομαστὸ περιοδικὸ «Ἑλληνίς», στὸ «Νομικὸν Γραφεῖον», καὶ στὴν ἐν γένει προσωπικότητα μιᾶς ὀνομαστῆς Ἑλληνίδας, τῆς Ἀγνῆς Ρουσοπούλου. Θὰ θυμηθεῖ καὶ τὴν προσφορὰ τῆς Ραλλοῦς Γεωργαντᾶ καὶ τῆς Ἑλμίνας Παντελάκη. Δὲ θὰ ξεχάσει καὶ τὸ φεμινιστικὸ κίνημα τοῦ Πειραιᾶ καθὼς καὶ τὴν μεγάλη συμβολὴ τῆς Αὔρας Θεοδοροπούλου. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ συμβολὴ τῶν Ἑλληνίδων τῆς Ἰωνίας στὸ γυναικεῖο ἀγῶνα θὰ ἀναφερθεῖ μετὰ τὰ θερμότερα λόγια. Ἡ σχετικὴ δὲ δράση τῆς ΧΕΝ καὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν δὲν θὰ μείνει ἀπαρατήρητη. Κι ἀφοῦ ἀφιερῶσει ἕνα κεφάλαιο στὸ θέμα τῆς ψήφου τῶν Ἑλληνίδων, θὰ συνεχίσει τὴν ἐξιστὴρησή της μετὰ τὴ δράση τῶν Ἑλληνίδων στὰ χρόνια τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης. Ἐδῶ εἶναι πού θὰ ἀναφερθεῖ σὲ σημαντικὲς γυναικεῖες προσωπικότητες τῶν δύσκολων ἐκείνων χρόνων. Ἔτσι θὰ χαρακτηρίσει εὐστοχα τὴν κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ δραστηριότητα τῶν κυριῶν: Ἰωάννας Τσάτσου, Λιλῆς Ἀλιβιζάτου-Θεοτοκά, Λέλας Καραγιάννη, Αἰκατερίνης Λεβεντάκη, Ἰουλίας Μπίμπα, Αἰκατερίνης Μπέση, Λουκίας καὶ Σοφίας Τοπάλη. Τελευταία προσωπικότητα, μετὰ τὴν δράση τῆς ὁποίας θὰ κλείσει καὶ τὴν ἐργασία της, θὰ εἶναι ἐκείνη τῆς Λίνας Π. Τσαλδάρη. Ἀκολουθεῖ περιεκτικὸς ἐπίλογος καὶ τὸ ἀπαραίτητο χρηστικὸ εὔρετήριον ὀνομάτων.

Εἶναι τέτοιο τὸ εὖρος τῶν θεμάτων καὶ τόσο μεθοδικὴ ἢ ἀντιμετώπισή τους, πού σίγουρα τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ γνωρίσει τὴν ἀνεπιφύλακτὴ κατάφαση τῶν ἐιδικῶν. Τὰ λογῆς ἱστορικὰ στοιχεῖα ἔχουν μπεῖ στὴν ὑπηρεσία μιᾶς ἐντονότατα προσωπικῆς, δημιουργίας, μετὰ κύριον χαρακτηριστικὸν τὸν ἐπαρκῆ πεζογραφικὸν λόγον, χωρὶς ἀναγκαστικὲς προσγειώσεις στὴν κοινοτυπία.

ΘΑΝΑΣΗΣ Σ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

ΠΩΣ ΣΥΖΗΤΕΙΤΑΙ ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ἐναδημοσιεύεται ἔδῳ, μὲ σκοπὸ νὰ παραμείνει ὡς δείγμα, ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος ποὺ ὑποδέχονται μερικοὶ κυβερνητικοὶ ἔμμισθοι τῶν γραμμάτων ὅταν δεχθοῦν κριτική.

Α'

ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ:
Επετηρίς XIII - XVI, 2 1984-1987,
Λευκωσία 1988

Ἡ σημασία των βιβλιογραφιών για την επιστήμη είναι αδιαμφισβήτητη. Ἐνα Κέντρο Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν ὅπως το δικό μας, οφείλει να δίνει τακτικά την Κυπριολογική Βιβλιογραφία. Τούτο είναι ἐξάλλου ἕνας ἀπὸ τους πρωταρχικοὺς σκοποὺς του.

Στην «Επετηρίδα XIII - XVI, 2, 1984-1987 του «Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν» (Λευκωσία 1989), ο Κ. Κύρρης, γράφει και τα ἐξής: «Στη συλλογή του σχετικῆς υλικῆς σε δελτία συνέβαλαν ἐκτὸς ἀπὸ ἐμᾶς και μερικοὶ ἄλλοι συνάδελφοι τους οποιούς και ευχαριστῶ. Ἡ ταξινόμηση, τα σύντομα ἢ ἐκτεταμένα σχόλια σε αρκετά λήμματα, οι διορθώσεις και η ἐκδοτική ἐπιμέλεια ἀποτελοῦν δική του ἐυθύνη». Ἐξαρχῆς γεννιέται θέμα ηθικῆς τάξεως με τη μη ἀναγραφή των ονομάτων αυτῶν που συνέβαλαν στη συλλογή του υλικῆς.

Ἐνα ἄλλο σημεῖο, που κατὰ βάθος και ὑπὸ περιστάσεις θεωρεῖται ὀρθό, είναι μια τυπική δήλωση στις ἐπετηρίδες του Κέντρου, η ἐξής: «Αἱ ὑπὸ συγγραφέων ἐν τη παρούσῃ Επετηρίδι ἐκφραζόμενα ἀπόψεις δεν ἀντιπροσωπεύουν κατ' ἀνάγκη τας ἀπόψεις του Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν». Και γεννιέται το ἐρώτημα: Ὅταν ὅλη η ἐπετηρίδα συγγράφεται ἀπὸ το διευθυντή του Κέντρου με βοήθεια συναδέλφων του στο Κέντρο, δεν ἀντιπροσωπεύει τις ἀπόψεις του Κέντρου;

Πάντως η Επετηρίδα XIII-XVI, 2, περιλαμβάνει αρκετὸ υλικό. Με την παράλειψη ὅμως ἐυρετηρίου ονομάτων κλπ., γίνεται μάλλον δύσχρηστη. Το παράδοξο βρίσκεται στα σχόλια και τους χαρακτηρισμοὺς σε μερικά λήμματα

προφανώς για να γίνουν παραπομπές σε μελετήματα του Κ. Κύρρη ή να υποτιμηθούν ορισμένες εργασίες, με μια λέξη, χωρίς να παρατίθενται τα υποστηρικτικά.

Αλλά στις βιβλιογραφίες, και τις αναλυτικές, δεν μπαίνουν χαρακτηρισμοί και κριτικά σχόλια (μάλιστα σε ότι βιβλία ή μελετήματα έχει δημοσιέψει ο βιβλιογράφος σχετικές εργασίες). Μήπως οι άλλες εργασίες, για τις οποίες δεν έχει άποψη ο βιβλιογράφος, δε χρειάζονται σχόλια και χαρακτηρισμούς, εφόσον τα άλλα έχουν;

Στον τόμο αυτό αντί προλόγου ο Κ. Κύρρης με τίτλο «Ο ρόλος, τα επιτεύγματα και οι δυνατότητες του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών» καταγράφει το τι έγινε κατά τη διάρκεια της δικής του διεύθυνσης στο Κέντρο με επίκεντρο τον εαυτό του. Και ενώ αναφέρεται στους δυο άλλους διευθυντές του Κέντρου (Θεόδ. Παπαδόπουλο και Γ. Γιωργαλλίδη) παρασιωπά τον Γ. Παπαχαραλάμπους που υπήρξε «υπεύθυνος» του Κέντρου προτού αυτό εγκριθεί από τη Βουλή.

«Σημερινή» 8 Απριλίου 1990

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Β'

ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Λόγω απουσίας μου μόλις σήμερα διάβασα το σημειώμα του κ. Κ. Χρυσάνθη στη «ΣΗΜΕΡΙΝΗ», 8.4.1990 για την πιο πάνω έκδοση. Σχολιάζω:

Α. Ειδικοί λόγοι, που δεν χρειάζεται ν' αναφέρω, δεν επέτρεψαν την αναγραφή των ονομάτων των συνεργατών της Βιβλιογραφίας, του αποκλειστικού περιεχομένου του πιο πάνω τόμου που επιμελήθηκα. Πάντως τα 90-92% των δελτίων γράφτηκαν από εμέ και πολλά από τα 8-10% που μου παρεδόθησαν από άλλους, ξαναγράφηκαν από εμέ. Πρόκειται για πολλές χιλιάδες δελτία, που προϋποθέτουν υπεράνθρωπο μόχθο, όταν μάλιστα αναλογισθεί κανείς τις άλλες ευθύνες και εργασίες μου.

Β. Η β. παρατήρηση του κ. Χρυσάνθη, «ποίον αντιπροσωπεύει η Επετηρίδα», δεν έχει ουσιαστική σημασία. Σημασία έχουν τα περιεχόμενά της, η πραγματική του αξία αυτή πρέπει να κριθεί, υπεύθυνα και τεκμηριωμένα.

Γ. Ευρητήριο ονομάτων για να γίνει χρειάζεται πολλή πρόσθετη εργασία, που δεν είχα την υποχρέωση, τα μέσα και τον χρόνο να κάμω μόνος. Ευρητήρια μπορούν να γίνουν αναδρομικά, όπως συχνά συμβαίνει, και να καλύψουν όλους τους τόμους της Επετηρίδος, για τους οποίους δεν υπάρχουν επίσης ευρητήρια. Αυτά δεν είναι έργο ενός ανθρώπου και μάλιστα δικό μου. Ο κ. Κ. Χρυσάνθης θα έπρεπε να επισημάνει την έλλειψη ευρητηρίων για όλους τους τόμους της επετηρίδος που περιέχουν και βιβλιογραφία και όχι μόνο για τον

XIII-XVI,2. Επίσης του υπενθυμίζω ότι, μ' ελάχιστες εξαιρέσεις, ούτε για το Δελτίο της Εταιρίας Κυπριακών Σπουδών, που περιέχει, κατά καιρούς και βιβλιογραφία και της οποίας είναι Πρόεδρος, ούτε για πολλά άλλα περιοδικά υπάρχουν ευρετήρια. Ούτε για τα πλείστα διεθνή επιστημονικά περιοδικά, των οποίων τα ευρετήρια συντάσσονται αναδρομικά, κάθε μερικές δεκαετίες.

γ.1. Υπάρχουν βέβαια και εξαιρέσεις, σε περιοδικά που διαθέτουν επιτελεία. Τέτοιο επιτελείο δεν διέθετα. Εργάστηκα για τη συλλογή- καταγραφή των χιλιάδων δελτίων, από το 1981 έως το 1989, μόνος, εκτός μερικών εκατοντάδων, που εγράφησαν από άλλους ύστερα από υποδείξεις μου και που τα ήλεγξα όλα. Όταν αφυπηρέτησα (Οκτ. 1987), συνέχισα την εργασία: την κατάταξη, τον σχολιασμό όπου ήταν δυνατόν και χρήσιμο, την συλλογή νέων δελτίων, και ανέλαβα την επιμέλεια των εκτυπώσεων, μόνος. Λυπούμαι που αναγκάζομαι να αναφέρω αυτά τα στοιχεία, που υπό άλλες συνθήκες δεν θα έπρεπε.

Δ. Αποτελεί αθεμελίωτη υπόθεση του κ.Κ. Χρυσάνθη η παρατήρησή του ότι: «Το παράδοξο βρίσκεται στα σχόλια και στους χαρακτηρισμούς σε μερικά λήμματα, προφανώς για να γίνουν παραπομπές σε μελετήματα του Κ. Κύρρη, ή να υποτιμηθούν ορισμένες εργασίες, με μια λέξη, χωρίς να παρατίθενται υποστηρικτικά. Αλλά στις βιβλιογραφίες, και τις αναλυτικές, δεν μπαίνουν χαρακτηρισμοί και κριτικά σχόλια (μάλιστα σε ότι βιβλία ή μελετήματα έχει δημοσιέψει ο βιβλιογράφος σχετικές εργασίες). Μήπως οι άλλες εργασίες, για τις οποίες δεν έχει άποψη ο βιβλιογράφος, δεν χρειάζονται σχόλια και χαρακτηρισμούς, εφόσον τα άλλα έχουν»; Απαντώ: Ο κ. Κ. Χρυσάνθης σφάλεται. Στη βιβλιογραφία της Επετηρίδος καθιερώθηκε εξ αρχής (όχι από εμένα) το σύστημα που ακολουθούν μεγάλα ευρωπαϊκά και άλλα διεθνή, επιστημονικά περιοδικά, π.χ. η *Byzantinische Zeitschrift*, τα *Byzantinoslavica*, κ.ά: οι βιβλιογράφοι, όλοι διακεκριμένοι ειδικοί επιστήμονες, όχι «μηχανικοί» βιβλιογράφοι, κρίνουν ή συμπληρώνουν ή διορθώνουν όσα λήμματα ο καθένας θεωρεί αναγκαίο, σε όσα έχει κάτι νέο να προσθέσει. Αυτό ακριβώς το κριτικό βιβλιογραφικό σύστημα ακολουθήθηκε σε όλους τους τόμους της Επετηρίδος. Πρώτη φορά ο κ. Κ. Χρυσάνθης το πληροφορείται και έρχεται τώρα να το κρίνει; Γιατί μόλις τώρα το θυμήθηκε, ύστερα από είκοσι τρία χρόνια(1967 κ.ε.);

δ.1. Πρόθεση να υποτιμηθούν εργασίες δεν υπήρξε: αυτό αποτελεί σκέψη και υποψία αυθαίρετη του κ. Κ. Χρυσάνθη, που πρέπει να την τεκμηριώσει και να την εξηγήσει. Συμπληρώσεις βιβλιογραφικές και άλλες κατά πάγια διεθνή πρακτική στην επιστημονική κριτική, έγιναν χάριν της πληρότητας, με αναφορές σε έργα που αγνοούσε ο συγγραφέας αυτά κάποτε συνέβαινε να είναι δικά μου, συχνότατα δε άλλων συγγραφέων έργα, ή και άλλων. Αυτό δεν το πρόσεξε ο κ. Κ. Χρυσάνθης; Ούτε πρόσεξε ότι συχνότατα, όπου υπάρχουν κριτικά σχόλια σε βιβλία ή άρθρα, επιστημαίνουν και τις αρετές και τις, κατά την άποψη μου, παραλείψεις και ατέλειές τους; Πώς θα προαχθεί η επιστημονική έρευνα χωρίς πολύπλευρη κριτική; Τα μεγάλα επιστημονικά περιοδικά

σε όλον τον κόσμο βρῖθουν από τέτοιες κριτικές, και στις βιβλιογραφίες των και στις ειδικές σελίδες βιβλιοκριτικών, κριτικές όχι σπάνια καταλυτικές π.χ., εκτός των προαναφερθέντων, βλ. *Journal of the American Oriental Society*, *Speculum*, *Hermes*, *Journal of Hellenic Studies*, *Journal of Roman Studies*, *Ελληνικά Θεσσαλονίκης*, κλπ, κλπ. Αντί να επαινέσει την κοπιώδη αυτή εργασία μου ο κ. Κ. Χρυσάνθης, την επικρίνει; Πραγματικά εκπλήττομαι και απορώ! Αν οι κρίσεις μου είναι εσφαλμένες, αυτό υπόκειται σε συζήτηση. Ο κ. Κ. Χρυσάνθης μπορεί, αν θέλει να κρίνει τεκμηριωμένα τις κρίσεις μου, έχει κάθε δικαίωμα. Όχι όμως να επικρίνει το γεγονός ότι έγραψα κάποιες κρίσεις: Αυτό αποτελεί πορεία προς τα οπίσω, που η Κυπριακή Επιστήμη δεν μπορεί να την αποδεχθεί.

δ.2. Οι «μονολεκτικές», όπως τις αποκαλεί ανακριβώς ο κ. Κ. Χρυσάνθης - στην πραγματικότητα είναι ολιγόλογες - κρίσεις μου υπήρξαν σύντομες για λόγους οικονομίας χώρου και χρόνου και διότι οι παραλείψεις που επισημαίνω σε αυτές είναι οφθαλμοφανείς σε κάθε ειδικόν επιστήμονα που γνωρίζει το θέμα, και μπορεί αμέσως να τις διαπιστώσει διαβάζοντας τις κρινόμενες εργασίες. Αυτό γίνεται συνηθέστατα σε όλες τις κριτικές βιβλιογραφίες των διεθνών επιστημονικών περιοδικών. Μπορώ να προσκομίσω χιλιάδες παραδείγματα, από τα μεγάλα διεθνή περιοδικά.

Ε. Στον Πρόλογο της Επετηρίδος, XIII-XVI, (α) θίγω μερικά θεμελιώδη προβλήματα της ερεύνης στον τόπο μας, τη θέση και το ρόλο της στην κοινωνία της Κύπρου (σσ. 7-9), (β) αναφέρομαι σύντομα στα περιεχόμενα της δικής μου διευθύνσεως (σσ. 10-13) με επίκεντρο τα γεγονότα και όχι τον εαυτό μου, όπως ανακριβώς γράφει ο κ. Κ. Χρυσάνθης. Το α' πρόσωπο απουσιάζει από τον «πρόλογο» ολόκληρο και από το τμήμα αυτό, εκτός στις πρώτες 3-4 γραμμές της σελίδας 10, όπου ήταν απαραίτητο να δηλωθεί περί τίνος ομιλώ. Π.χ.: «δεν αμελήθηκαν τα ευρύτερα ιστορικά και πολιτιστικά σύνολα...». Με πρωτοβουλία του Κέντρου σχεδιάστηκε η ίδρυση Μουσείου Βιομηχανικής Τεχνολογίας...», «Το επιστημονικό προσωπικό λειτούργησε... (1981-1987) ως το ανεπίσημο Συμβούλιο Ερεύνης του Κέντρου», κλπ. Μπορεί ο κ. Κ. Χρυσάνθης να προτείνει ή να παρουσιάσει μετριοφρονέστερο τρόπον απολογισμού πεπραγμένων; Ανακριβώς επίσης ο κ. Κ. Χρυσάνθης παραλείπει να μνημονεύσει τα τμήματα (α) και (β) του «Προλόγου», παρουσιάζοντας τον ως αποτελούμενον εξ ολοκλήρου από το τμήμα (γ).

ε.1. Η μη αναφορά στον «υπεύθυνο» του Κ.Ε.Ε. κ. Γ. Παπαχαλάμπους στα πρώτα χρόνια του, οφείλεται στο ότι δεν επεχείρησα να γράψω ιστορία του ιδρύματος, οπότε ασφαλώς έπρεπε να τον αναφέρω. Στο γ' τμήμα του «Προλόγου» απλώς συνδέσα τα πεπραγμένα της διευθύνσεως μου προς εκείνα της προηγούμενης διευθύνσεως, του κ. Θ. Παπαδοπούλου και προς τη νέα φάση της διευθύνσεως του κ. Γ. Σ. Γεωργαλλίδη.

Γ'

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΥΡΡΗ

Απαντώ στο κείμενο του κ. Κύρρη («Σημερινή» 10 Αυγούστου 1990).

α) Τι θα πει «ειδικοί λόγοι» δεν επιτρέψανε την αναγραφή των ονομάτων των συνεργατών στη σύνταξη της «Βιβλιογραφίας»; Και αυτοί αποτελούν τα 8-10% των δελτίων. Ηθική υποχρέωση επιβάλλει την αναγραφή του ονόματός τους.

β) Η δήλωση πως «Αι υπό των συγγραφέων εν τη παρούση επετηρίδι εκφραζόμεναι απόψεις δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τας απόψεις του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών» δημιουργεί απορία αν εφόσον η επετηρίδα έχει γραφεί από τον διευθυντή του Κέντρου με τη βοήθεια συναδέλφων του Κέντρου. Θα μπορούσε ο κ. Κύρρης να μας λύσει την απορία πως τους ξέφυγε η δήλωση αυτή από συνήθεια, παρά να λέει πως δεν έχει ουσιαστική σημασία.

γ) Η παράλειψη των ευρετηρίων κάνει την έκδοση δύσχρηστη. Αυτό είναι κοινός τόπος, μάλιστα όταν η βιβλιογραφία ως υλικό κρατά χώρο από τη σελίδα 27-401, δηλ. 374 σελίδες. Αν ο κ. Κύρρης δεν είχε χρόνο, υποχρέωση και μέσα δε σημαίνει πως επιτρέπεται η παράλειψη. Εξάλλου πληρωνόταν από το Κράτος· δεν ήταν ιδιωτική του υπόθεση. Αν τώρα η παράλειψη αυτή υπάρχει και σε προηγούμενες επετηρίδες του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών τόσο το χειρότερο. Αλλά εγώ σχολιάζα την Επετηρίδα 1984-1987, (Λευκωσία 1989) κι όχι τις εκδόσεις του Κ.Ε.Ε. Στο Δελτίο της Εταιρίας Κυπριακών Σπουδών οι σχετικές βιβλιογραφίες είναι μερικές σελίδες: Φέρνω παράδειγμα τόμος ΛΑ' (1967) Κυπριακή Βιβλιογραφία 1966-1967 του Βάσου Καραγιώργη, σελίδες έξι. Όμως στον ίδιο τόμο δημοσιεύεται πίνακας κύριων ονομάτων και λέξεων (για τον τόμο) δεκαπέντε σελίδες. Και τα αναλυτικά ευρετήρια που συνέτασσα (ανεξάρτητα από τον τίτλο που δινόταν) πάλι ήταν μερικές σελίδες από 6-13 σελίδες, που δε χρειάζονταν ευρετήριο του ευρετηρίου. (Εκτός αν θα έκανα ευρετήρια κατά θέματα). Ενώ στο Αναλυτικό ευρετήριο των 50 πρώτων τόμων, υπάρχει ευρετήριο των κύριων ονομάτων, υποχρεωτικά, γιατί η σύνθεση γινόταν κατά ομάδα τόμων. Όσο αφορά τα διάφορα περιοδικά αν δεν απατώμαι αυτά έχουν τον πίνακα περιεχομένων για κάθε τόμο, που επέχει θέση ευρετηρίου. Και ότι αν αυτοί οι πίνακες ενωθούν δημιουργείται το μεγάλο ευρετήριο κατά είδη και με άλλα ευρετήρια προς το τέλος.

δ) Πολύ παράδοξη «επιστημονική ρήση» είναι η δήλωση του κ. Κύρρη: «Πρώτη φορά ο κ. Κ. Χρ. πληροφορείται και έρχεται να το κρίνει; Γιατί μόλις τώρα το θυμήθηκε, ύστερα από είκοσι τρία χρόνια;» Απλούστατα δεν έστειλε το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών την Επετηρίδα του στο περιοδικό

«Πνευματική Κύπρος» όπου παρουσίαζα εκδόσεις. Μάλιστα όταν διαμαρτυρήθηκα στον ίδιο για την παράλειψη αυτή (δίκαιη ή όχι) μου έδειξε τον εγκριμένο κατάλογο αποστολών, που δεν περιελάμβανε το περιοδικό «Πνευματική Κύπρος» και μου εξέφρασε τη λύπη του γιατί δεν μπορούσε να δικαιολογήσει την αποστολή σ' εμένα. Τί ήθελε, λοιπόν; Τώρα που παρουσιάζω εκδόσεις στην εφημερίδα «Σημερινή» και πήρα από φιλικό δώρο την επετηρίδα, έκανα τις παρατηρήσεις μου.

Και επανέρχομαι στα σχόλια και τους χαρακτηρισμούς σε μερικά λήμματα, στα οποία λήμματα ίσως κατά 90-92% υπάρχουν παραπομπές σε εργασίες δικές του ενώ ουδέν σχόλιο για άλλα λήμματα. Αν θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος σχολίων, χαρακτηρισμών και διορθώσεων θα 'πρεπε η βιβλιογραφία να γίνει από ειδικούς σε κάθε τομέα, ώστε να έχουμε σαφή και δίκαιη κριτική εικόνα των διαφόρων εργασιών. Όμως, αν ο κ. Κύρρης ήθελε να κρίνει, που είναι δικαίωμά του, χωρίς να δημιουργούνται ερωτήματα, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τη βιβλιοκρισία όπως οι σελίδες των διαφόρων περιοδικών, που αραδιάζει στην επιστολή του.

Όσο αφορά την υποτιθέμενη από τον βιβλιογράφο επίκρισή μου για την εργασία του, πάλι λανθάνεται. Γράφω: «Πάντως η Επετηρίδα XII-XVI, 2» περιλαμβάνει αρκετό υλικό». Και στη συνέχεια επισημαίνω τις παραλείψεις. Δηλ. όταν διαφωνώ σε κάποιο σημείο και προτείνω κάτι άλλο δεν είναι της επιστήμης; Όταν σχολίαζα τα σχόλια του κ. Κύρρη δεν είχα επικρίνει το περιεχόμενο, αλλά την επιλογή στο σχολιασμό λημμάτων, γράφοντας: «Μήπως οι άλλες εργασίες για τις οποίες δεν έχει άποψη ο βιβλιογράφος δε χρειάζονται σχόλια και χαρακτηρισμούς, εφόσον άλλες έχουν;» Να! γιατί θα 'πρεπε η βιβλιογραφία να γίνει από ομάδα ειδικών εφόσον θα χρησιμοποιούνταν σχόλια κλπ., και όχι απλώς αναφορά στο περιεχόμενο.

Ε) Για τον πρόλογο της επετηρίδας ανέφερε ότι ο κ. Κύρρης «καταγράφει το τι έγινε κατά τη διάρκεια της δικής του διεύθυνσης στο Κέντρο με επίκεντρο τον εαυτό του». Τι το κακό υπάρχει; Αν ο διευθυντής μιας κίνησης, κέντρου οργάνωσης κλπ. δεν είναι επίκεντρο τότε ποιός είναι ο υπεύθυνος και ο βαστάζων το βάρος; Η φράση προφανώς συνδέεται με την παράλειψη να αναφερθεί με οποιοδήποτε τρόπο ο Γεώργιος Παπαχαραλάμπους. Φαίνεται πως ο Κύρρης λησμόνησε τη «φοβερή» παράλειψη της αναφοράς στη συμβολή του Γ. Παπαχαραλάμπους στις εργασίες του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών όταν το Κέντρο γιόρτασε κάποιο σταθμό του. Δοθήκανε στον τότε Υπουργό Παιδείας τα κύρια σημεία της ζωής και του έργου του Κέντρου για την ομιλία του χωρίς να δοθεί και το όνομα του Γ. Παπαχαραλάμπους, χωρίς ο Κύρρης σε ένα είδος αντιφώνησης να αναφερθεί στον πρώτο «υπεύθυνο του Κέντρου προς το τέλος της συγκέντρωσης».

Δ'

Η ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ Κ.Ε.Ε ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΚΡΙΤΕΣ ΤΗΣ

Λόγω μακράς απουσίας μου απαντώ πολύ καθυστερημένα στις επικρίσεις των κ. Κ.Γ. Γιαγκουλλή και Κ. Χρυσάνθη στη «Σ» 20 και 11 Αυγούστου 1990. Κάθε φορά που επιστρέφω στην πατρίδα για λίγο, διαπιστώνω αύξηση της ενασχόλησης με τα περιττά και τα άσκοπα, τα επιφανειακά, και κατ' ανάγκη θα πράξω το ίδιο για να δώσω μερικές τελικές διευκρινίσεις για το πιο πάνω θέμα.

1. Ο «πρόλογός» μου στον πιο πάνω τόμο, όπως κακώς χαρακτηρίζεται από τον Κ.Γ.Γ. δεν είναι πρόλογος, στον τόμο, αλλά συνοπτική έκθεση και αξιολόγηση του έργου του Κ.Ε.Ε. στη διάρκεια της διευθύνσεώς του από εμένα. Κάτι συνηθέστατο στα επιστημονικά ιδρύματα σ' όλο τον κόσμο κατά την αποχώρηση των διευθυντών τους. Ο πιο πάνω τόμος ήταν ο τελευταίος που εξεδίδετο από εμέ, και φυσικό ήταν να περιλάβη και το αποχαιρετιστήριο αυτό άρθρο, απολογισμό της περιόδου 1981-1987.

2. Δεν σκέφτηκα ποτέ να δώσω «εξηγήσεις» στον Τύπο. Απλώς απάντησα σε κριτική του Κ. Χρυσάνθη. Κακώς οι Κ.Γ.Γ. αποκαλεί «εξηγήσεις» την απάντησή μου.

3. Η βιβλιογραφία που δημοσιεύτηκε στον πιο πάνω τόμο, δεν είναι χωριστό βιβλίο στο οποίο χρειαζόταν Εισαγωγή: Είναι η συσσωρευμένη βιβλιογραφία ετών 1980-1989, που δε δημοσιεύτηκε σε τόμους της Επετηρίδος στο διάστημα αυτό, διότι η Επετηρίς καθυστερούσε λόγω άλλων εργασιών του Κ.Ε.Ε. και διότι σε όσους τόμους εκδώσαμε από το 1981 (τομ.ΧΙ) κ.ε, δεν υπήρχε χώρος για την καθιερωμένη βιβλιογραφία. Όταν η Επετηρίδα εκδόθηκε αναδρομικά, για τα έτη 1984-1987, ο όγκος της ήταν τόσο μεγάλος, που διαιρέθηκε σε δυο ημιτόμους, XIII-XVI, 1 και XIII- XVI, 2, σ πρώτος 700 και ο δεύτερος 406 σελίδες. Ο δεύτερος περιέλαβε μόνο τη συσσωρευμένη βιβλιογραφία.

4. Επομένως δεν πρόκειται για βιβλίο βιβλιογραφίας, αλλά για την καθιερωμένη βιβλιογραφική ύλη που περιλαμβάνονταν σε κάθε προηγούμενο τόμο της Επετηρίδος. Γι' αυτό δεν μπορούσε να μην ακολουθήσει τους κανόνες των προηγούμενων τόμων, ανάμεσά τους η επιλεκτική κριτική και / ή σχολιασμός είναι συνηθέστατος στα επιστημονικά περιοδικά που περιλαμβάνουν και βιβλιογραφία, και ακολουθήθηκε και στην Επετηρίδα από τον πρώτο της τόμο. Γιατί επανέρχονται στο θέμα αυτό, το τόσο ξεκάθαρο, οι επικριτές της τελευταίας Επετηρίδος; Τόσα χρόνια δεν πρόσεξαν τον επιλεκτικό κριτικό σχολιασμό της βιβλιογραφίας της Επετηρίδος: Δε χρειαζόταν να λάβει «φιλικό δώρο την Επετηρίδα» ο κ. Κ. Χρ. για κάμει τις παρατηρήσεις του».

5. Το ίδιο ισχύει και για το Ευρετήριο: Κανένας προηγούμενος τόμος της Επετηρίδος δεν περιείχε Ευρετήρια. Και κανείς δεν έγγραφε ποτέ να επικρίνει

αυτή την έλλειψη. Τώρα το θυμήθηκαν; Αλλά τότε οι δυο επικριτές διέπραξαν μεγάλη παράλειψη απέναντι στο κοινό της νήσου μας παραλείποντας τόσα χρόνια να το πληροφορήσουν για τη δεινή αυτή παράλειψη των προηγούμενων όπως και του υπό συζήτηση τόμου της Επετηρίδος. Όπως ασυγχώρητη είναι η για τόσα χρόνια σιωπή τους για το περίπου έγκλημα του επιλεκτικού κριτικού σχολιασμού της βιβλιογραφίας της. Στο σημείο αυτό σημειώνω ότι επιλεκτικός κριτικός σχολιασμός έγινε από εμέ και σε βιβλιογραφία που δημοσίευσα σε μερικούς τόμους των Κυπριακών Σπουδών (1960 κ.ε.) χωρίς τότε η έπειτα ο κ. Κ. Χρ, πάντοτε μέλος του Συμβουλίου της Εταιρίας Κυπριακών Σπουδών ν' αντιδράσει σ' αυτόν.

6. Τονίζω και πάλι ότι οι ημίτομοι XIII-XVI, 1 και XIII-XVI, 2 της τελευταίας Επετηρίδος αποτελούν ενότητα στην οποία ισχύουν όλοι οι κανόνες των προηγούμενων τόμων. Δεν αμφισβητώ την αναγκαιότητα των Ευρετηρίων, αλλά την συγκεκριμένη επίκριση της παραλείψεως Ευρετηρίων στον τελευταίο ημίτομο, που έτυχε να είναι βιβλιογραφικός. Είναι δυνατό οι κ.κ. Χρ. και Γιαγκ. να μην καταλαβαίνουν τα απλά αυτά πράγματα;

7. Ο κ. Γιαγκ γράφει ότι «ως διευθυντής του Κ.Ε.Ε ο κ. Κ.Κ. είχε υποχρέωση, τα μέσα και το χρόνο να μην κάμει μόνος το Ευρετήριο ονομάτων». Δυστυχώς ούτε μέσα ούτε χρόνος υπήρχαν, όπως φαντάζεται ο κ. Κ. Γ. Κ. Γιαγκ. Όμως τι ακριβώς εννοεί; Ότι έπρεπε να γίνει ευρετήριο της βιβλιογραφίας που συσσωρευόταν στα έτη 1981-1987; Προτού εκτυπωθεί; Και ενώ η συλλογή δελτίων βρισκόταν εν εξελίξει; Πού ξανακούστηκε να γίνεται Ευρετήριο υλικού προτού εκτυπωθεί; Και πώς θα γινόταν Ευρετήριο από χειρόγραφα δελτία ακατάτακτα και αυξανόμενα όσο ήμουν διευθυντής; Μένω κατάπληκτος για τη σκέψη αυτή. Καλά, να επικρίνουμε για κάτι που έκαμα, όμως να επικρίνουμε για κάτι που με κανένα τρόπο δεν μπορούσα να κάμω έστω κι αν είχα θεϊκές ικανότητες, δεν το περίμενα ποτέ. Τόσο μεγάλη αισθάνονται μερικοί την ανάγκη να με επικρίνουν πάση θυσία ώστε να μου φορτώσουν ευθύνες και για πράγματα ακατόρθωτα; Μπορεί ο κ. Κ.Γ.Γ, να καταρτίσει Ευρετήριο βιβλιογραφίας 400 σελίδων μόνος του προτού αυτή εκτυπωθεί; Εξάλλου αρκετό μέρος της βιβλιογραφίας το συνέλεξα μετά την αφυπηρέτησή μου (τέλη Οκτ. 1987) Γ. και 8.

8. Όταν τυπωνόταν η Επετηρίδα για την οποία ο λόγος, δεν «πληρωνόμουν από το κράτος», όπως γράφει ανακριβώς ο κ. Κ. Χρ.: Είχα αφυπηρετήσει και εργαζόμουν μόνος για την εκτύπωση και έκδοσή της.

9. Ποτέ ο Πίνακας Περιεχομένων δεν «επέχει θέση ευρετηρίου», όπως γράφει ο Κ. Χρ. ΠΟΤΕ. Αβυσσαλέα η διαφορά τους. Επομένως και οι Κυπριακές Σπουδές χρειάζονται ευρετήριο! Η ευθύνη είναι δική του, ως προέδρου.

10. Ως προς τον α.Γ.Χ. Παπαχαράλαμπος, και στον εορτασμό των εικοσιπέντε χρόνων του Κ.Ε.Ε., όπως και στον «Πρόλογο» μου στον τόπο περι ού

λόγος, δεν έγινε ιστορική έκθεση της δράσεως και των «διευθυντικών» σταθμών του: Έγινε απρόσωπη ανάλυση της συμβολής του στην κυπριακή επιστημονική έρευνα. Καθένα όνομα δεν αναφέρθηκε. Έγινε μνεία θεσμών, και στην αντιφώνησή μου αναφέρθηκα και στην Εταιρία Κυπριακών Σπουδών ως θεσμό, χωρίς ονόματα.

11. Όμως είπα στον κ. Κ. Χρ. τηλεφωνικώς, τα ονόματα των συνεργατών της Βιβλιογραφίας είχα στοιχειοθετηθεί, οπότε, μ' επιστολή του ένας από αυτούς και προφορικώς άλλος, παρεκάλεσαν να αφαιρεθούν τα ονόματά τους. Γι' αυτό προτίμησα τη γενική αναφορά «και μερικοί άλλοι συνάδελφοι». Τίποτε το «μυστηριώδες» και το «κακό».

12. Η αναφορά στη εργασία μου για τον Σίνιν και την άγνοιά του από την Τσβέτε Λάζοβα (σ.59), δεν επικρίνει την άγνοια του άρθρου μου από αυτήν, αλλά απλώς επισημαίνει την ύπαρξη του Κυπριακού αυτού τοπωνυμίου, για το οποίο έτυχε να γράψω κάποτε: Κάμνω παραλληλισμό του Θρακικού με το Κυπριακό. Αυτό είναι μικρή συμβολή στην έρευνα, όχι προβολή μου. Στο κάτω κάτω είναι εγωκεντρικό «έγκλημα» ν' αναφερθεί κανείς σε εργασίες του; Ο ίδιος ο Κ.Γ. Γιαγκ. δεν το έχει κάμει ποτέ του;

13. Δεν τίθεται θέμα εγκυρότητας εργασιών μου: Ό,τι επέκρινα ήπια σε μια άλλη κρίση (σ.261) είναι η σιωπηρή αποδοχή απόψεων και ερμηνειών μου χωρίς αναφορά στη μελέτη μου όπου διατυπώνονται αυτές, ενώ ο επικρινόμενος (χωρίς επίθετα) συγγραφέας — συνάδελφος είχε εντελώς αντίθετες απόψεις έως τη δημοσίευση της εργασίας μου. Εφόσον αποδέχεται και υιοθετεί ακριβώς τις απόψεις της εργασίας μου, αυτή δεν μπορεί να μην είναι «έγκυρη», όπως χαιρέκακα γράφει ο Κ.Γ. Γιαγκουλλής. Δεν είναι όμως ωραίο πράγμα η παρασιώπησή της. Αυτή είναι η ουσία της κρίσεώς μου.

Αυτά τα καθόλου εξαντλητικά, για την ώρα. Δυστυχώς δεν έχω χρόνο για να σχολιάσω και μερικά άλλα σημεία των επικρίσεων, που αυτοανακρούονται, εξάλλου όταν τα διαβάσει κανείς προσεκτικά.

«Σημερινή» 13.3.1991

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΚΥΡΡΗΣ

Ε'

ΤΑ ΠΕΡΙΤΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΟΠΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΚΥΡΡΗ

Νομίζω πως ο Κώστας Π. Κύρρης υποτιμά τη νοημοσύνη μας, ιδίως τη στοιχειώδη νοημοσύνη των επιστημόνων, με το απαντητικό άρθρο του σε προηγούμενά μου σχόλια, που δημοσίευσε στη «Σημερινή», (13 Μαρτίου 1991) με τίτλο «Η Επετηρίδα του ΚΕΕ και οι επικριτές της». Και απαντώ στο άρθρο αυτό, αποφεύγοντας τις πλάγιες νύξεις που χρησιμοποιεί, γιατί θεωρώ τη συμπεριφορά αυτή αντιεπιστημονική.

Σχολιάζω τα σημεία που αφορούν εμένα ως εξής (οι αριθμοί είναι των αριθμημένων παραγράφων του άρθρου του Κύρρη):

3. Επειδή ο «δεύτερος ημίτομος (σελίδες 406) περιέλαβε μόνο τη συσσωρευμένη βιβλιογραφία» γράφει ο Κύρρης και ήταν αναδρομικός, άρα (συμπεραίνουμε) δεν υπήρχε λόγος να μπει «ευρετήριο». Λυπούμαι για την αντιεπιστημονική αυτή δικαιολογία. Ίσα-ίσα, τόσο ο πρώτος ημίτομος (σελίδες 700), που δεν τον είδα αλλά τον αναφέρει ο Κύρρης, όσο και ο δεύτερος (σελίδες 406) έπρεπε να 'χουν «Ευρετήριο».

4. Γράφει ο Κύρρης: «Επομένως δεν πρόκειται για βιβλίο βιβλιογραφίας, αλλά για καθιερωμένη βιβλιογραφική ύλη. Γι' αυτό οι 700 και οι 406 σελίδες δε χρειάζονται «ευρετήριο». Ομολογώ πώς αδυνατώ να καταλάβω τη σκέψη αυτή του Κύρρη.

Και αφού δεν είναι βιβλιογραφία, αλλά επιλεκτικός κριτικός σχολιασμός, γράφει ο Κύρρης, δεν έπρεπε εγώ να κάμω παρατηρήσεις. Και αυτό αδυνατώ να το καταλάβω. Όμως επιμένω στη θέση μου: Έπρεπε ο σχολιασμός να γίνει για όλα τα λήμματα, από τους ειδικούς που διαθέτει το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών ή να αναθέσει σε περίπτωση ελλείψεως ειδικού στο άλφα ή βήτα θέμα, να αναθέσει έναντι πληρωμής σε εξωτμηματικούς, αλλιώς ας περιοριζόταν στην απλή βιβλιογραφία ή στην αναλυτική. Και αν υπήρχαν εξαιρετικές εργασίες, να τις περιλάβει στη βιβλιοκρισία, όπως γίνεται σε όλες τις επετηρίδες επιστημονικών σωμάτων.

5. Ο Κύρρης γράφει: «Κανένας προηγούμενος τόμος της Επετηρίδας δεν περιέχει ευρετήρια. Και κανένας δεν έγραφε ποτέ να επικρίνει αυτή την έλλειψη. Τώρα το θυμήθηκαν;» Και πάλι λυπάμαι για τον επιστημονικό συλλογισμό του Κύρρη.

Θέλει ο Κύρρης να επικρίνουμε όλους τους τόμους της Επετηρίδος που αποφεύγουν τα «ευρετήρια» στις βιβλιογραφίες; Το κάνουμε. Όφειλαν να έχουν «ευρετήρια» στις βιβλιογραφίες τους, όταν αυτές είχαν έκταση.

Στο ίδιο 5. Ο Κύρρης σημειώνει πως έκαμε εκλεκτικό σχολιασμό σε βιβλιογραφία στις «Κυπριακές Σπουδές» (το 1960). Χωρίς ν'αντιδράσω σ' αυτές του απαντώ: α) Δεν ήμουν κριτική επιτροπή στο Δελτίο της Εταιρίας Κυπριακών Σπουδών». β) Πού ξέρει ο Κύρρης αν δεν υπέδειξα τη διαφωνία μου, υποστηρίζοντας την υίοθητηξη ξεχωριστά βιβλιογραφίας και ξεχωριστά βιβλιοκρισίας, πράγμα που και τώρα υποστηρίζω. Και γ). Ο Κύρρης δημοσίευσε σε δυο τόμους τριών έως επτά σελίδων μερικές εκδόσεις για την Κύπρο, που είχαν περισσότερο τη μορφή αναλυτικής βιβλιογραφίας και σε μερικές εκδόσεις κάποια σχόλια. Και τούτο για να μην επαναληφθεί στις σελίδες του Δελτίου.

9. Κάποιο λάθος κάνει ο Κύρρης με τη δήλωσή του με εκείνο το κεφάλαιο ΠΟΤΕ. Γράφει: Ποτέ ο πίνακας περιεχομένων δεν «επέχει θέση ευρετηρίου».

Και πιο κάτω γράφει: «Επομένως και οι Κυπριακές Σπουδές χρειάζονται ευρετήριο!» Όμως οι Κυπριακές Σπουδές έχουν τα Ευρετήριά τους, το τελικό μάλιστα των 50 τόμων κυκλοφόρησε και σε ξεχωριστό τομίδιο· επίσης σε πολλούς τόμους (όχι τους λίγους αρχικούς) υπάρχουν πίνακες κυρίων ονομάτων και πραγμάτων, ευρετήρια σε ειδικές μελέτες κλπ. Πώς δεν το αντελήφθη ο Κύρρης, έστω και στο φυλλομέτρημα των τόμων; Όσον αφορά τη «συμβουλευτική ρήση» του «ο πίνακας περιεχομένων δεν επέχει θέση ευρετηρίου» δεν έγραψα τέτοιο πράγμα. Στο άρθρο μου στη «Σημερινή» (11 Αυγούστου 1990) έγραφα: «όσον αφορά τα διάφορα περιοδικά αν δεν απατώμαι αυτά έχουν τον πίνακα περιεχομένων για κάθε τόμο, που επέχει θέση ευρετηρίου. Και ότι αν αυτοί οι πίνακες ενωθούν δημιουργείται το μεγάλο ευρετήριο κατά είδη και με άλλα ευρετήρια προς το τέλος». Γιατί παρασιώπησε το δεύτερο αυτό μέρος ο Κύρρης;

Τον πληροφορώ πως αυτό έκαμε η «Νέα Εστία», υπό την αιγίδα του Γ. Ζώρα, με πολλές άλλες διαιρέσεις, υποδιαιρέσεις, κατά θέματα, συγγραφείς κλπ.

11. Όσον αφορά την παράλειψη των ονομάτων των συνεργατών της βιβλιογραφίας, μεταφέρω εδώ τις δυο δικαιολογίες του Κ. Κύρρη. Στη «Σημερινή» (10 Αυγούστου 1990) έγραφε ο Κύρρης: «Ειδικοί λόγοι, που δε χρειάζεται ν' αναφέρω δεν επέτρεψαν την αναγραφή των ονομάτων των συνεργατών» (και πιο κάτω). «Πάντως τα 90-91% των δελτίων γράφτηκαν από εμέ και πολλά από τα 8-10% που μου παρεδόθησαν από άλλους, ξαναγράφηκαν από εμέ». Στη «Σημερινή» (13 Μαρτίου 1991) γράφει ο Κύρρης: «Όμως είπα στον Κ. Χρ. τηλεφωνικώς ότι τα ονόματα των συνεργατών της βιβλιογραφίας είχαν στοιχειοθετηθεί οπότε, με επιστολή του ένας από αυτούς και προφορικώς άλλος παρεκάλεσαν να αφαιρεθούν τα ονόματά τους». (Αμφισβητώ το τηλεφώνημα που ακόμα κι αν έγινε ήταν μετά τη δημοσίευσή μου τις 11 Αυγ. 1990). Ας διαλέξει ο καθένας τη δικαιολογία ανάλογα. Προσβάλλει ο Κύρρης τους συνεργάτες του δηλώνοντας πως τα δελτία τα... ξανάγραψε;

Πραγματικά λυπούμαι για τις προσπάθειες του Κ. Π. Κύρρη να μας διαψεύσει σε όλα, κατά σοφιστικό τρόπο. Εδώ πρόκειται περί επιστημονικής φύσεως διαφορών, χωρίς χαιρεκακίες και τα λοιπά, και όχι «ενασχόληση με τα περιττά και τα άσκοπα, τα επιφανειακά», όπως διατείνεται. Όταν αυτός (ο Κύρρης) πήγαινε προς την επιστήμη, εμείς γυρίζαμε, υπηρώντας τη χωρίς μισθό και σύνταξη και εφόρου ζωής, αλλά πληρώνοντας με χρήμα και κόπο εφόρου ζωής.

Περαιτέρω συζήτηση με τον Κύρρη επί «περιττών, ασκόπων και επιφανειακών» (όπως τα βλέπει ο ίδιος) περιττεύει στο μέλλον. Δεν έχουμε φιλοδοξία να παρελαύνει το όνομά μας σε τέτοιου τύπου διάλογο.

ΣΤ' ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΗ

Διάβασα στη «Σημερινή» της 19.3.1991 και της 23.3.1991 απαντήσεις των κ.κ. Γ. Γιαγκουλλή και Κ. Χρυσάνθη σε επιστολή μου στη «Σημερινή» της 13.3.1991 για τον τελευταίο τόμο της Επετηρίδος του ΚΕΕ XIII-XVI. Διαβάζοντας τις σχηματίζει κανείς την εντύπωση ότι τα σημαντικότερα θέματα του τόπου αυτού είναι αν η πιο πάνω επετηρίδα είχε ή δεν είχε ευρητήριο, αν η βιβλιογραφία που περιείχε ήταν επιλεκτικά κριτική, αν ο συντάκτης της παρέπεμψε και σε μελέτες του, και άλλα παρόμοια. Κουβέντες της γειτονιάς. Όμοιες προς τις συζητήσεις στην Κωνσταντινούπολη λίγο προ της 29ης Μαΐου 1453.

Εάν τόση διαλεκτική σοφιστική δεινότης και τόσο φλογερό πάθος διέκριναν τις ενέργειες των πνευματικών ανθρώπων μας για τα πράγματα σοβαρά προβλήματα της νήσου σήμερα ίσως δε θα είχαμε την τουρκική κατοχή στο σβέροκο μας και δε θα κινδυνεύαμε να εξαφανιστούμε από το χάρτη. Είναι εντελώς μάταιο να δοκιμάσω να απαντήσω στις πιο πάνω απαντήσεις, αφού ομιλώ εις ώτα μη ακουόντων, με τους οποίους κάθε διάλογος είναι αδύνατος. Το ότι εργάστηκα μετά την αφυπηρέτησή μου μόνος για να συμπληρώσω το εκδοτικό έργο που είχα αφήσει ημιτελές δεν του λέγει τίποτε. Ο σκοπός είναι να «μείνω απελπιστικά εκτεθειμένος» (Κ.Γ.Γ.). Μόνο η έλλειψη ευρητηρίου στον πιο πάνω τόμο ενόχλησε, μόνο η επιλεκτική κριτική βιβλιογραφία στον ίδιο τόμο ενόχλησε σήμερα, ενώ έως χθες για διάφορους λόγους δε μας ενόχλούσαν. Η αποκαλυπτική αυτή φράση του Κ.Γ.Γ. θα μπορούσε να αναλυθεί σε πολλές σελίδες, που θα είχαν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Δεν εξήτησα από τον κ. Κ. Χρ. να «επικρίνει όλους τους προηγούμενους τόμους της επετηρίδας που αποφεύγουν τα ευρητήρια στις βιβλιογραφίες» όπως γράφει παραπλανητικά αλλά τον ερώτησα γιατί δεν τους επέκρινε τόσα χρόνια, όταν κυκλοφορούσαν. Η διαφορά είναι μεγάλη. Φυσικά ούτε ο ίδιος ο γιατρός δεν μπορεί να συμφωνεί στο ότι με την «ένωση των πινάκων περιεχομένων κάθε τόμου δημιουργείται το μεγάλο ευρητήριο κατά είδη και με άλλα ευρητήρια προς το τέλος», όπως γράφει. Αυτά τα «άλλα ευρητήρια» είναι το μεγάλο ζήτημα. Άλλο οι πίνακες περιεχομένων, ενωμένοι ή χωριστοί, και άλλο τα ευρητήρια.

Δυστυχώς δεν έχω χρόνο για περαιτέρω σχόλια στις επιστολές των δυο επικριτών. Ευχής έργο θα ήταν αν οι δυο επικριτές αναλάμβαναν εκστρατεία επικρίσεως όλων των χιλιάδων επιστημονικών και μη, περιοδικών ανά τον κόσμο που δεν έχουν ευρητήρια ή/ και που περιέχουν επιλεκτική κριτική βιβλιογραφία με παραπομπές και σε μελέτες του κρίνοντος βιβλιογράφου. Τους αναμένει στάδιο δόξης λαμπρό. Θα αποδείξουν στην απληροφόρητη ανθρωπότητα ότι στην Κύπρο γεννήθηκε το φως και η σοφία (ex Cypriolux) άσχετο αν η τόση μας σοφία μας έχει οδηγήσει στα σημερινά αξιοθρήνητα χάλια μας.

Αυτά για τελευταία φορά. Διότι έχουμε και σοβαρές δουλειές.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἐμβόλιμον (Ἄσπρα Σπίτια Βοιωτίας) Εὐθύνη (Ἀθήνα) Ἡπειρωτικὴ Ἑστία (Ἰωάννινα) Ἑλληνικὸς Ἄστηρ (Ἰωάννινα) Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) Ἐλεύθερο Πνεῦμα (Ἰωάννινα) Νέα Σκέψη (Ἀθήνα) Κασταλία (Ἀθήνα) Φύση καὶ Ζωὴ (Ἀθήνα) Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία) Ἀκτὴ (Λευκωσία), Δαυλὸς (Ἀθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Μιχάλης Ἑφταγωνίτης: «Ἀνάσταση καὶ θάνατος μᾶς Πολιτείας», Ἀθήνα 1991
 Χάρης Ἀναστασιάδης: «Τὰ τείχη», Ἀθήνα 1990
 Ἀντῶνη Πιλλά: «Ἐπιστροφή», Κύπρος 1991
 Τάκης Ἀντωνίου: «Τωρινὰ καὶ χαμένα πρόσωπα», Ἀθήνα 1991
 Νίκος Παναγιώτου: «Κυπριακὴ Βιβλιογραφία 1990», Λευκωσία 1991
 Ἀλεξάνδρου Ταπάκη: «Στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ βουνοῦ», Λευκωσία 1991
 Σωκράτη Γρηγοριάδη: «Ἐξόριστη Ἀφροδίτη», Λευκωσία 1991
 Μαίρης Π. Σταύρου: «Ἀπόδραση», Ἀθήνα 1990
 Λέανδρου Προύντζου: «Τζυπριώτικες παροιμίες», Λευκωσία 1991

νέο

Baygon[®] spray

Καταριδοκτόνο
με μεγάλη διάρκεια δράσης

Είναι πολύ
αποτελεσματικό
για τα οικιακά έντομα.

Καταπολεμά:
Κατσαρίδες,
μυρμήγκια, ψαράκια,
κοριούς, σκόρους,
τσιμπούρια, αράχνες,
κ.λ.π.

Bayer

Με την εγγύηση της Bayer.

Δεν καταστρέφει το ΟΖΟΝ

Αρ. Εγγραφής Υπ. Γεωργίας Η43

Εισαγωγείς — Διανομείς:

Κώστας Χριστοδούλου & Σία

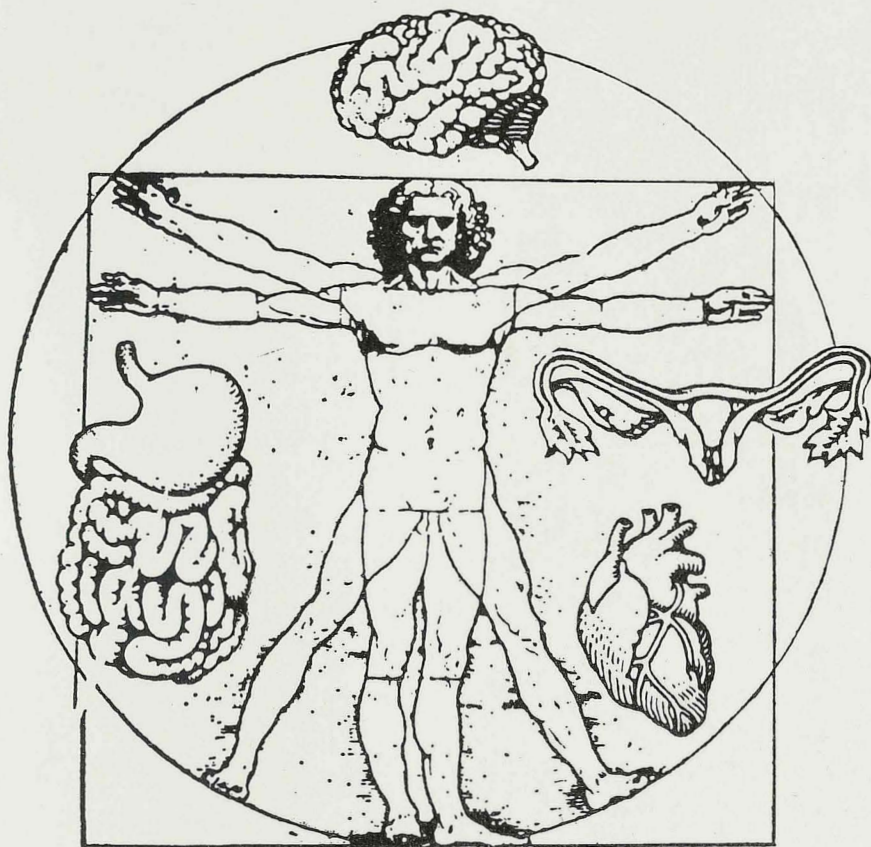
Θ. Θεοδότη 30, Τηλ. 449843, Λευκωσία

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*Trademark

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ
η μπύρα σας... **ΚΕΟ**

